

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav pedagogiky a sociálních studií

DANA SALFICKÁ

III. ročník – prezenční studium

Obor: Vychovatelství

MĚSTO JILEMNICE JAKO UČIVO RVP ZV

(Bakalářská práce)

Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Dopita, Ph.D.

OLOMOUC 2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a že jsem použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne...

podpis

Děkuji Mgr. Miroslavu Dopítovi, Ph.D. za jeho podněty a rady, které mi jako vedoucí mé bakalářské práce poskytoval při jejím zpracování.

Obsah

Úvod	5
1.1 RVP ZV.....	7
1.2 Město.....	9
1.3 Lokální prostředí	12
1.4 Proměna	14
2 Město Jilemnice	17
2.1 Základní údaje o Jilemnicích	17
2.1.1 Klasifikační údaje.....	17
2.1.2 Vybavenost města	18
2.2 Historické proměny města.....	19
3 Složení obyvatel na základě statistických údajů z celorepublikového sčítání lidu	24
3.1 Sčítání lidu do roku 2001	25
3.1.1 Sčítání lidu v před a poválečném období	25
3.1.2 Vývoj sčítání obyvatel od roku 1961 do roku 2001	26
3.2. Složení obyvatel Jilemnice k poslednímu celostátnímu sčítání z roku 2001 ..	27
4 Demografická struktura obyvatel	31
4.1 Demografická statika	32
4.1.1 Struktura obyvatelstva podle pohlaví.....	32
4.1.2 Struktura obyvatelstva podle věku	34
4.1.3 Struktura obyvatelstva podle rodinného stavu	37
4.1.4 Příslušnost ekonomicky aktivního obyvatelstva k odvětvím národního hospodářství (odvětvová struktura ekonomicky aktivního obyvatelstva).....	38
4.1.5 Vzdělanostní struktura obyvatelstva	39
4.1.6 Národnost obyvatelstva	40
4.1.7 Domácnost – jednotka demografické analýzy	41
4.2 Demografická dynamika	44
4.2.1 Mechanický pohyb obyvatelstva.....	44
5 Anketa	47
Závěr	53
Seznam literatury a zdrojů	54
Přílohy	56

Úvod

Zavedení Rámcového vzdělávacího programu pro základního vzdělávání v rámci vzdělávacích oblastí Člověk a jeho svět (pro 1. stupeň ZŠ) a Člověk a společnost (pro 2. stupeň ZŠ) postavilo před učitele základních škol připravit se na výuku témat jako je moje obec (město), domov a kraj. Tato témata byla sice součástí i předcházejících vzdělávacích programů, například programu Základní škola, ale jejich obsah se postupně mění.

Cílem předkládané práce je sumarizovat aktuální informace sloužící jako podklad pro výuku témat naše obec (město), domov, region a kraj, a to konkrétně na příkladu města Jilemnice. Práce by mohla být příručkou pro pedagogy a vychovatele při výuce tohoto tématu, neboť je zaměřena na konkrétní lokalitu.

Veškeré informace, které jsou použity v této práci byly získány metodou analýzy dokumentů, o které Eva Heřmanová a Jiří Patočka¹ píše jako o metodě, „... při níž jsou požadované informace získávány ze zdrojů, které primárně nevznikly za účelem sociologického výzkumu. Tato metoda se používá v případech, že výzkum je zaměřen do minulosti, o níž již nemohou její pamětníci vypovídat, ať již z důvodu vysokého věku nebo z důvodu fyzické neexistence. Dále lze tuto metodu využít v případech, kdy na aktuální terénní výzkum nejsou k dispozici dostatečné finanční prostředky a také v těch případech, kdy výzkumné téma je/bylo z nejrůznějších důvodů tabuizováno.

Popisovaná metoda využívá různých typů dokumentů, ať již jde o oficiální úřední dokumenty (statistické podklady, zápisy ze schůzí, soudní akta, daňová přiznání, matriky, soudobé kroniky, rodné či domovské listy, pracovní knížky, politické projevy), osobní dokumenty (korespondence, deníky, autobiografie, fotografie), literární zdroje (literatura faktu, dobové knihy a časopisy), záznamy televizních či rozhlasových pořadů (televizní seriály, filmové týdeníky, politická satira), doklady hmotné kultury

---

¹ HEŘMANOVÁ, E., PATOČKA, J. *Regionální sociologie, sociologie prostoru a prostředí*. Praha: Oeconomica, 2006, s. 23

(architektura, sochařská výzdoba, výtvarné umění, plakáty, novinové a časopisecké články) apod.

Jakýkoli hmotný záznam či výsledek lidské činnosti může být takovýmto zkoumaným dokumentem.“ V práci je využito především studia knižních publikací a statistických dat, která byla primárně použita pro účely celorepublikového sčítání obyvatel.

V první kapitole se zaměříme na umístění témat obec – město, domov, region a kraj v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání. Nevyhneme se vymezení termínu město a jeho zasazení do lokálního prostředí a jejich proměn v souvislosti s globalizací.

Ve druhé kapitole se čtenář dostane k hlavnímu tématu práce, tedy k městu Jilemnice, o kterém se dozví základní údaje a přečte si o jeho proměnách z historického hlediska.

V další kapitole jsou uvedena data ze sčítání lidu, domů a bytů, která uvádí Český statistický úřad, a která jsou zde volně interpretována. S obyvateli se blíže „seznámíme“ díky zpracování dat z posledního sčítání lidu, domů a bytů z roku 2001.

Ve čtvrté kapitole jsou statisticky zpracována data z předchozí kapitoly, u některých dat jsou použity statistické výpočty a některá jsou pouze okomentována.

V páté kapitole je popsána anketa, kterou považuji pouze za jistou „sondu“ do názorů občanů Jilemnice na toto město. Týká se především služeb, které město nabízí.

Doufám, že z předložené práce bude cítit hrdost, kterou cítím vždy, když přemýšlím o městě, kde jsem vyrůstala.

1 Obec (město) jako učivo RVP ZV

O obci a městě můžeme hovořit jako o součásti své adresy, o místě, kde máme své rodiště, kde žijí naši příbuzní a nebo kde jsme byli na dovolené či výletě a líbilo se nám tam. Na rodnou obec a nebo město pamatují i kurikulární dokumenty. Kurikulárním dokumentem pro základní školy je v současnosti Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, který se obci či městu věnuje z perspektivy domova, naší obce, města, jako součásti měnícího se lokálního prostředí.

1.1 RVP ZV

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV) je jedním z kurikulárních dokumentů, které jsou zformovány v Národním programu rozvoje vzdělávání v ČR (tzv. Bílá kniha). Tyto kurikulární dokumenty mají dvě úrovně, státní – ty vytváří stát a školní – ty si vytváří škola sama.

„Státní úroveň v systému kurikulárních dokumentů představují Národní program vzdělávání a rámcové vzdělávací programy (dále jen RVP). Národní program vzdělávání vymezuje počáteční vzdělávání jako celek. RVP vymezují závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy – předškolní, základní a střední vzdělávání. Školní úroveň představují školní vzdělávací programy, podle nichž se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách“¹

RVP obecně vycházejí z nové strategie vzdělávání, která zdůrazňuje klíčové kompetence, jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a uplatnění získaných vědomostí a dovedností v praktickém životě, dále vycházejí z koncepce celoživotního učení, formulují očekávanou úroveň vzdělání stanovenou pro všechny absolventy jednotlivých etap vzdělávání a podporují pedagogickou autonomii škol a profesní odpovědnost učitelů za výsledky vzdělávání.

---

¹ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2007, s. 9.

RVP ZV již konkrétně vymezuje obsah učiva, tedy spíše to, čeho by měl žák na konci základního vzdělávání jednotlivých oblastech dosáhnout. Také stanoví jaké kompetence by měli žáci základních škol po jejím absolvování ovládat. Mezi tyto kompetence patří: kompetence k učení; kompetence k řešení problémů; kompetence komunikativní; kompetence sociální a personální; kompetence občanské; kompetence pracovní.

RVP ZV je orientačně rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí, kterým se podrobně věnuje. Konkrétně to jsou:

- Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk)
- Matematika a její aplikace (Matematika a její aplikace)
- Informační a komunikační technologie (Informační a komunikační technologie)
- Člověk a jeho svět (Člověk a jeho svět)
- Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)
- Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)
- Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova)
- Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)
- Člověk a svět práce (Člověk a svět práce)

V rámci RVP ZV vzdělávacími oblastmi zaměřujícími se na lokální prostředí, naši obec a město jsou především „Člověk a svět“ a „Člověk a společnost“, doporučují zařadit do školních vzdělávacích programů problematiku domova, obce (města).

Vzdělávací oblast „Člověk a jeho svět“ je zaměřena na žáky prvního stupně a očekává výstupy spojené s tématem „Místo, kde žijeme“. Žáci by se v rámci této oblasti měli blíže seznámit se svým okolím, a to od nejbližšího (domov), až po nejvzdálenější (svět). Další oblast má název Lidé kolem nás, která je také pojata od nejbližšího k vzdálenému, od rodiny ke globálním problémům. Dalšími oblastmi tohoto tématu jsou: Lidé a čas, Rozmanitost přírody a Člověk a jeho zdraví.¹

Ve výchovné práci s dětmi lze toto téma dále rozvíjet i ve výchově mimo vyučování, která může probíhat v družině nebo v zájmových kroužcích. Obce a města mívají dostatek prostorů, které mohou děti využít jednak ke

---

¹ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2007, s. 37-42.

hrám a jednak k bližšímu poznávání svého bydliště a nebo lokality školy. Ať už je to park, kde si mohou hrát a zároveň navštívit muzeum, nebo několik hřišť nacházejících se přímo uprostřed panelové zástavby, kde mohou poznávat nejrůznější typy a různé věkové kategorie lidí. Pokud dítě dobře zná své okolí, obec, město, ve kterém žije a jeho obyvatele, kulturní památky, významné osobnosti, přírodu, která je odklopuje, atd. a najde k nim pozitivní vztah, bude se i v budoucnu o „své město“ a obyvatele v něm zajímat a angažovat se do jeho života.

Vzdělávací oblast Člověk a společnost je zaměřena na žáky druhého stupně základní školy a skládá se ze vzdělávacích oborů Dějepis a Výchova k občanství. Učivem vzdělávacího oboru Výchova k občanství je mimo jiné opět téma naše obec, region a kraj, ve kterém se žáci seznamují s důležitými institucemi, zajímavými a památnými místy, významnými rodáky, místními tradicemi, ochranou kulturních památek, přírodních objektů a majetku.¹

Předmět učiva „obec (město)“ však v posledních letech procházely a prochází významnými proměnami, které jsou spojeny se změnami politického zřízení, státního útvaru, struktury veřejné správy, ale i s obnovou památek a publikováním informací, které byly dříve omezovány cenzurou. Dopad na změny mají demografické pohyby, ale i procesy globalizace, urbanizace, lokalizace apod.

1.2 Město

Člověk jako jedinec má tendenci se shlukovat do větších skupin už z dob, kdy jeho prapředci žili na stromech. Dnešní „tlupy“ lidí jsou ovšem mnohem větší. V prehistorických dobách „lidé“ tvořili skupiny hlavně proto, aby přežili. Dnes lidé tvoří skupiny žijící po hromadě na jednom místě převážně kvůli obchodním, sociálním a jiným vztahům.

Z historického hlediska, jak uvádí Vítězslav Kuta², vznikala „stálá sídla nebo kočovné společnosti“, přičemž záleželo na tom, čím se obyvatelé těchto sídel a společností zabývali. Samozřejmě i města se s postupem času

---

¹ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2007, s. 48.

² KUTA, V. *Teorie stavby měst a urbanismus*. Ostrava: VŠB, 1996–1997, s. 6.

vyvíjela, stejně jako vše, co člověk stvořil. „První města spatřila světlo světa přibližně 3500 let př. n. 1. v údolích řek - Nilu v Egyptě, Tigridu a Eufratu na území dnešního Iráku a Indu na území dnešního Pákistánu. Řím, který byl za vlády císaře Augusta zdaleka největším starověkým městem (nepočítáme-li města čínská), obývalo přibližně 300 tisíc obyvatel. ...“¹

Podle Anthony Giddense¹ vypadala historická města takto: „Většina měst starého světa měla přes rozdílnost jednotlivých civilizací některé společné rysy. Obvykle byla obehnaná hradbami. Hradby, které původně sloužily k obraně, zdůrazňovaly oddělení městské komunity od venkova. ... Hlavní budovy, jako například chrámy nebo soudní paláce, sloužily téměř vždy náboženským nebo politickým účelům. Obydlí vládnoucí třídy či elity byla většinou soustředěna v blízkosti centra, zatímco méně privilegované vrstvy žily spíše při okrajích města. Někteří obyvatelé bydleli vně hradeb, ale v případě útoku byli schopni se rychle pod jejich ochranu uchýlit. ....

Jednotlivé etnické a náboženské skupiny byly většinou soustředěny v samostatných čtvrtích, které jim byly vyhrazeny a v nichž jejich příslušníci žili i pracovali. Někdy byla i každá z těchto čtvrtí obehnaná zdí.“

Velký růst měst zapříčinila podle Vítězslava Kutý² jednak zemědělská revoluce (vyšší produktivita zemědělství), průmyslová revoluce (vynálezy nových technologií), pokrok v organizaci obchodu a průmyslu, zlepšení dopravy, demografická revoluce (snížení úmrtnosti, zlepšení životní úrovně, ...), vývoj zdravotního inženýrství a také kulturní a psychologická přitažlivost měst.

Se zvětšováním měst souvisí pojem urbanismus, který podle Vítězslava Kutý³ znamená nauku o městě a jeho tvorbě, přičemž je do této tvorby zahrnuta i umělecká činnost, věda a technika. Urbanismus je tedy nauka o stavbě měst. Ale co způsobilo takový rozmach měst v 19. a 20. století? Proto je potřeba vysvětlit i pojem urbanizace. O tomto pojmu nám Kuta⁴ říká, že je to mnohostranný ekonomický a územně technický proces, který výrazně akceleroval s nástupem industrializace, tedy v 19. století. Tento proces představuje stěhování obyvatelstva do měst, růst měst, změny

---

¹ GIDDENS, Z. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999, s. 444

² KUTA, V. *Teorie stavby měst a urbanismus*. Ostrava: VŠB, 1996–1997, s. 22.

³ KUTA, V. *Teorie stavby měst a urbanismus*. Ostrava: VŠB, 1996–1997, s. 3.

⁴ KUTA, V. *Teorie stavby měst a urbanismus*. Ostrava: VŠB, 1996–1997, s. 21.

funkčního využití území sídel, koncentraci městských druhů činností (funkcí), jejich intenzifikaci a diferenciaci, vznik nových forem a prostorových struktur osídlení (aglomerace, předměstí, atd.) a rozšíření městského způsobu života: specifická struktura styků, kultury, systém hodnotových orientací.

Kutova definice moderního města nám říká, že město „je to sídlo nebo sídliště s vlastním obecním nebo městským zastupitelstvem a vlastním obecním nebo městským úřadem.“¹

V souvislosti s moderními městy přední český sociolog města Jiří Musil uvádí jejich deset klasifikačních kritérií:²

1. Podle velikosti: malá města, středně velká města, velkoměsta a metropole.
2. Geograficky se velmi často města třídí podle polohy.
3. Geograficko-urbanistickým hlediskem je třídění měst podle jejich půdorysu (lineárního, šachovitého, radiálně koncentrického, žebrovitého, větvenovitého, pravidelného či nepravidelného)
4. Klasifikace měst podle tvaru a půdorysu jsou obvykle spjaty s historickým přístupem, neboť jak podoba, tak i členění města z velké míry závisejí na době a způsobu jeho vzniku i na jeho historických osudech. Rozlišuje se např. mezi spontánními, organicky rostlými z menších sídelních jednotek a městy založenými, která jsou sídly založenými podle předem pevně stanoveného plánu, města zakládaná jako sídla panovníků, města evropských vystěhovalců v Severní a Jižní Americe,...
5. Z hlediska vývoje lze města také rozdělit na rychle rostoucí, pomalu rostoucí a stagnující nebo upadající.
6. Velmi důležitým hlediskem, které je u nás bohužel jak v teorii, tak i v praxi opomíjeno, je administrativně právní postavení sídel. V minulosti, kdy status sídla byl určen jeho právy a poměrem k ostatním institucím, existovala hierarchie měst.
7. Někdy se také třídí města etnicky a z hledisek regionálně kulturních.
8. Velmi důležité je kritérium kulturně civilizační. Města provázela od určitého stupně společenského vývoje, od vzniku dělby práce a vzniku

---

¹ KUTA, V. *Teorie stavby měst a urbanismus*. Ostrava: VŠB, 1996–1997, s. 4.

² MUSIL, J. *Sociologie soudobého města*. Praha: Svoboda, 1967, s. 67–69.

sociálních tříd, všechny společnosti. Každé období a každý typ společnosti měl určitý druh měst. Můžeme proto hovořit např. o městech preindustriálních společností a městech průmyslových společností nebo o městech tradičních a technickovědeckých, případně předkapitalistických, kapitalistických, koloniálních a socialistických.

9. Pro sociologii jsou však nejdůležitější ekonomické a demografické klasifikace měst, které vyjadřují jejich funkci.

10. Dalším klasifikačním hlediskem, zejména při podrobnějším třídění podle druhů průmyslu, je rozdělení města na města monoprámyslová a polyprůmyslová.

Uvedené vývojové procesy měst dopadaly nejen na ně samotné, ale i na lokální prostředí, kterého byly a jsou součástí.

1.3 Lokální prostředí

Obec zvětšující se v město tvoří a nebo je součástí lokálního prostředí, které je vymezováno jako území na němž se společnost vyskytuje v určité zeměpisné lokalitě. Sama společnost se skládá z jednotlivých sociálních skupin a samostatných jednotlivců, kteří mezi sebou mají určité sociální vztahy (vazby). Kromě sociálních vztahů existují i vztahy k místu bydliště, které Jan Szczepański¹ uvádí jako teritoriální pospolitosti. „Jako teritoriální pospolitosti označujeme ty pospolitosti, jejichž členové jsou připoutáni vazbou společenských vztahů k teritoriu, na kterém žijí, i spojení vazbou vznikající z faktu, že žijí na společném teritoriu. Za teritoriální pospolitost můžeme považovat město, vesnici, městečko, samotu, samostatnou část města a v určitých aspektech i stát.“

Eva Heřmanová a Jiří Patočka² uvádějí, že „společnost je i v sociologickém významu pojem velmi obecný a mlhavý a různí autoři jej definují různě. ... Pojem společnost je téměř vždy svázán s představou moderní společnosti, tj. společnosti industrializované, urbanizované,

---

¹ SZCZEPAŃSKI, J. *Základní sociologické pojmy*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1966, s.124.

² HEŘMANOVÁ, E., PATOČKA, J. *Regionální sociologie, sociologie prostoru a prostředí*. Praha: Oeconomica, 2006, s. 41.

informační a do značné míry i odcizené. Ve společnosti je jednání jejích členů převážně účelové a racionální, přičemž jedince často spojuje především to, že směřují ke stejnému cíli.“ Tzn., že v moderní společnosti převládají vztahy převážně neosobního charakteru. Pokud už je nějaký vztah (vazba) navázán, je navázán za určitým účelem (např. získání dobrého pracovního místa, významného kontaktu, lepšího postavení ve společnosti, atd.)

Ve stejné publikaci k pojmu sociální skupina¹ uvádějí: „Lze říci, že zejména sociologie používá pojem sociální skupina velmi často a velmi široce. Jde v podstatě o jeden z nejméně frekventovaných odborných pojmů. Důvodem je bezpochyby fakt tzv. skupinového charakteru života, tj. že do společnosti, v níž žijeme jsme v procesu socializace zařazování a včleňování prostřednictvím mnoha nejrůznějších sociálních útvarů, seskupení či skupin. Sociální skupina představuje totiž klíčový spojovací mezičlánek mezi člověkem jakožto individuem a společností jakožto globálním sociálním útvarem. Pro povahu, utváření a charakteristické zaměření člověka je podstatné to, v jakých sociálních skupinách žije a naopak pro charakter a uspořádání společnosti je velmi významné to, z jakých sociálních skupin se skládá. ... Nejobecnější definice sociální skupiny praví, že jde o seskupení lidí, kteří mají „něco“ společného. Tento určitý společný znak s příslušníky vlastní skupiny danou skupinu odlišuje a zároveň uvolňuje jednání jejích členů vůči ostatním lidem. Konkrétním určitým společným znakem může být cokoli, např. společný zájem (kooperace, nátlakové skupiny), společná činnost (zájmové, pracovní skupiny), prostorová (územní, regionální), příslušnost (lokální, regionální komunity, sousedské skupiny), příbuzenství (klany, rodiny), podíl na politické či ekonomické moci (elity, minority), společný nepřítel atd.“ Zde už se tedy jedná o vztahy, které by měli být neformálnější, kamarádké, samozřejmě jen v určitých skupinách. Lidé by se v těchto sociálních skupinách měli navzájem podporovat a to bezúčelně a ne za úplatu (rodina).

---

¹ HEŘMANOVÁ, E., PATOČKA, J. *Regionální sociologie, sociologie prostoru a prostředí*. Praha: Oeconomica, 2006, s. 104.

Také uvádějí¹, že „lidský jedinec je základní prvek společnosti, lze jej charakterizovat jako autonomní subjekt, který má svobodu volby, je racionální i emocionální, sám sebe formuje, ale je utvářen i společností, je otevřený ke světu. ... Každý jedinec si vytváří svou individuální identitu, tj. hluboké přesvědčení o vlastní totožnosti, tzn. přesvědčení o tom, kdo jsem, komu nebo čemu věřím, na čem mi záleží, jakých cílů chci dosáhnout. Jde v podstatě o jakýsi vnitřní obraz o sobě samém, o jakési sebepožívání, pocit svébytnosti, jedinečnosti a odlišitelnosti od ostatních. Složkami lidské identity je např. identita kulturní, jazyková, rodová, rodinná, náboženská, politická, sexuální, etnická, národní, regionální či územní.

Složkou lidské identity je i totožnost vyjádřená např. jménem nebo rodným číslem a totožnost představovaná zakotvením člověka v čase a prostoru. Důležitým prvkem vytváření individuální identity je schopnost sebereflexe zprostředkovaná v rámci procesu kooperace a komunikace.“ Přesto, že jedinec je autonomní bytost, potřebuje k životu ostatní autonomní jedince. A tím, že si vytváří vlastní kulturu, vytváří kulturu i ostatních. Svoboda jednoho končí tam, kde začíná svoboda druhého. Člověk je tedy nedílnou součástí společnosti a podle toho se také musí řídit.

1.4 Proměna

Proměna a nebo změna je v posledních letech znakem doby. Pokud budeme delší dobu pozorovat své okolí zjistíme, že v jeho vzhledu, ale i v demografické stránce, dochází k mnoha změnám. V dnešní době se obyvatelstvo všech zemí světa neustále pohybuje a tím mění i lokální prostředí, a to převážně po stránce demografické. Co je to lokální prostředí je uvedeno v další části této kapitoly. Pohyb obecně je překonáváním určité vzdálenosti určitými prostředky. Jak je ale možné, že můžeme v jednu chvíli sledovat „živě“ hokejový zápas ve Spojených státech, večeřet s rodinou v České republice a za malou chvíli pozorovat aktuální dění na druhé straně

---

¹ HEŘMANOVÁ, E., PATOČKA, J. *Regionální sociologie, sociologie prostoru a prostředí*. Praha: Oeconomica, 2006, s. 63.

světa? Toto si lidé z minulých století nedokázali ani představit a dnes je to realita každodenního života.

O této proměně světa hovoří Zygmunt Bauman takto: „Ve světě, který obýváme, nehraje vzdálenost velkou roli. Někdy to vypadá, že existuje jen proto, aby byla zrušena; jako kdyby prostor nebyl než neustálou výzvou k svému znevážení, odmítnutí a popření. Prostor přestal být překážkou – člověku stačí jen zlomek sekundy, aby ho překonal.

Přestaly existovat „přirozené hranice“ a neexistují ani samozřejmě zaujímaná místa. Ať se v nějakém okamžiku nacházíme kdekoli, nemůžeme se ubránit vědomí, že bychom mohli být někde jinde, a máme stále méně důvodů zůstat někde konkrétně (a tak nás často přepadá naléhavá potřeba najít – vymyslet – takové důvody).“¹ Je těžké rozlišit, jestli se dnešní doba pohybuje směrem kupředu či nikoli. Bude člověk i nadále schopen přijímat tolik změn, kolik sebou přináší život v 21. století?

„Představa „stavu klidu“, nehybnosti, dává smysl pouze ve světě, který se nehýbe nebo může být jako takový pojímán; na místě s pevnými zdi, neměnnými cestami a ukazateli stabilními natolik, aby měli čas zrezivět. Člověk nemůže „zůstat trčet“ v pohyblivých píscích. Stejně tak nemá šanci zůstat na místě v tomto našem pozdně moderním či postmoderním světě – světě, jehož orientační body jsou na kolečkách a vyznačují se tendencí vytrácet se z dohledu ještě dřív, než si stačíme přečíst a promyslet instrukce, které nabízejí, a než můžeme podle nich začít jednat.“²

Ovšem v této práci se nebudeme zabývat pouze změnou způsobenou pohybem obyvatelstva, ale i změnou sociální, o které Sociologický slovník říká toto: je to „proměna kvantitativních a kvalitativních vztahů mezi materiálními a duchovními prvky a silami v sociální struktuře. Modifikace základních sociálních institucí v daném období. Mezi faktory ovlivňující změnu sociální patří: fyzické prostředí (podnebí, dostupnost území, přírodní bohatství), politická organizace (politická autorita vládce, vojenská moc) a kulturní vlivy (náboženství, velké osobnosti, způsob komunikace). Urychlení změny sociální v posledních dvou století souvisí s rozvojem průmyslového kapitalismu a vědy, což si vynutilo změnu životního stylu. Změna sociální

---

¹ BAUMAN, Z. *Globalizace: důsledky pro člověka*, Praha: Mladá fronta, 1999, s. 95.

² BAUMAN, Z. *Globalizace: důsledky pro člověka*, Praha: Mladá fronta, 1999, s. 96.

také zasahuje celou populaci, nikoli pouze elity. Ve 20. století byly mimořádným faktorem obě světové války.“¹

Sociologický slovník Jana Jandourka hovoří o vztazích, které Zygmunt Bauman v této souvislosti nezmiňuje.

---

¹ JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001, s. 280.

2 Město Jilemnice

V předchozí kapitole jsme ukázali, že bydliště, domov, obec - město jsou součástmi vzdělávacích oblastí Člověk a jeho svět a Člověk a společnost. Vymezili jsme termín město, které se rozvíjí urbanistickými procesy a ovlivňuje lokální prostředí, které prochází proměnami. V druhé kapitole se pokusíme uvedené dokumentovat na městě Jilemnice a pokusíme se tak připravit podklady pro výuku v rámci ŠVP základních škol v Jilemnicích.

2.1 Základní údaje o Jilemnicích

Obec Jilemnice se pyšní statusem město, a to již od roku 1556¹. Bohužel z tohoto období se nám žádné dokumenty nedochovaly, neboť bylo město stiženo několika požáry. Jilemnice spadá pod okresní správu města Semily. Ovšem již za Rakouska-Uherska, přesněji od poloviny 50 let 19. století byla sama Jilemnice okresním městem, a to až do roku 1960, ovšem s přestávkou během druhé světové války.

Pokud byste hledali Jilemnicí na mapě, musíte hledat na spojnici 50° 36' severní šířky a 15° 30' východní délky. Konkrétně se Jilemnice nachází na západním okraji Krkonošského národního parku. Přesto, že je Jilemnice nazývána „Branou západních Krkonoš“, leží v nadmořské výšce pouhých 500 metrů nad hladinou moře (náměstí leží v nadmořské výšce 464 metrů nad mořem). Katastrální území tohoto města činí 1386 ha a zahrnuje městské části Hrabačov, Javorek a Jilemnice. Počtem obyvatel necelých 6000 se řadí do kategorie malých měst.

2.1.1 Klasifikační údaje

Podle výše představné klasifikace moderních měst Jiřího Musila se Jilemnice řadí do kategorie malých měst. Dle dalších z těchto klasifikačních

---

¹ BALCAR, V., HAVEL, R., POPPOVÁ, M., a kol. *Historický lexikon obcí České Republiky 1869 – 2005, I. Díl*. 1. vyd. Praha: Český statistický úřad, 2006.

kritérií je Jilemnice město, které se nachází v podhůří. Město bylo založeno účelně podle plánu, ale zároveň svým díky jeho rozšiřování vznikalo spontánně, organicky z menších jednotek. Tzn., že tím, jak se pomalu rozrůstalo k němu byly připojeny jeho městské části. Posledních několik let se Jilemnice pomalu rozvíjí a to převážně v oblasti vzniku nových rodinných domů a nových bytových jednotek. Z hlediska administrativně právního je Jilemnice obcí s rozšířenou působností, což zahrnuje některé pravomoci, které obce bez této působnosti nemají a také detašovaná pracoviště okresních úřadů. Dříve občané za těmito úřady museli dojíždět několik desítek kilometrů.

2.1.2 Vybavenost města

Jak je již zmiňováno výše, je Jilemnice z hlediska státní správy obcí s rozšířenou působností. Díky tomuto statusu zde působí detašované pracoviště úřadu práce, který má svůj nadřízený orgán v okresním městě, pod které Jilemnice spadá, tedy Semily. Dalšími důležitými úřady, které zde najdeme jsou finanční úřad, státní policie, pošta, několik bank a pojišťoven.

Co se týká zdravotnických služeb, nachází se zde velice dobře vybavená nemocnice s poliklinikou, zubní poliklinika, rehabilitační centrum, několik lékáren a soukromých lékařů. Vybavenost města z tohoto pohledu převyšuje okolní města. Za některými specialisty (např. zubní lékař, oční lékař, rehabilitační centrum) jezdí pacienti až několik desítek kilometrů vzdálených krajských měst (Hradec Králové).

Další oblastí, kterou se budeme zabývat z hlediska vybavenosti města, je školství. Ve městě se nachází dvě mateřské školy, dvě základní školy, které se kvalitou vyrovnají, gymnázium sloučené s technickým lyceem (bývalou Střední průmyslovou školou textilní). Pro umělecky nadané žáky a studenty se zde nachází Základní umělecká škola. V rámci vyjmenovaných škol není Jilemnice ničím výjimečná, tyto školy se nacházejí i v dalších blízkých městech. Ovšem školní zařízení nazývané „Dětské centrum“ výjimečné je. Jedná se o týdenní stacionář, ve kterém se nachází mateřská

škola speciální a základní škola speciální a okolní města tuto službu nenabízí. Jelikož je to pobytové zařízení, navštěvují ho děti z dalekého okolí.

Jilemnice nabízí svým občanům i několik možností sportovního vyžití. V letní sezóně je okolí města vhodné k jízdě na kole. Bohužel se zde nenachází žádné ani přírodní koupaliště, ovšem v okolních vesnicích se jich nachází hned několik. K plavání mohou občané využít plavecký bazén, který nabízí i minibazének pro nejmenší plavce, jelikož se plavecký bazén v okolních městech nenachází, je hojně navštěvován i tzv. „přespolními“ návštěvníky. Halové sporty si občané mohou zahrát v místní sokolovně nebo ve dva roky staré sportovní hale, pro venkovní zápasy se zde nachází sportovní stadion s několika tenisovými kurty, fotbalovým stadionem a dalšími hřišti pro míčové hry. V zimě jsou zde upravovány tratě pro klasické lyžování, které mají dokonce mistrovskou úroveň (pořádají se zde mistrovství republiky). Pro sjezdové lyžování je v městské části Hrabačov upravována krátká trať s vlekem, samozřejmě kvalitnější a delší sjezdové tratě se nacházejí ve výše položených horských střediscích.

Ze zajímavostí města lze jmenovat zámek a tréninkové středisko japonského sportu sumó, jediné ve střední Evropě. Samozřejmě se zde také nachází typické služby jako je městský úřad, kulturní středisko s kinosálem, atd.

K vybavenosti města se v anketě, které se budeme věnovat v poslední kapitole, vyjadřovali samotní občané města Jilemnice. Samozřejmě nešlo o žádné výzkumné šetření, ale o pouhou „sondu“, v níž šlo o okrajové zjišťování názorů na toto téma u místních občanů.

2.2 Historické proměny města

Aby bylo město čtenáři představeno kompletně, nesmíme zapomenout ani na jeho historii. Podkladem pro tuto část práce byla publikace Jana Luštinice (2007), která se věnuje historii Jilemnice od jejího založení do současnosti. Je zajímavé, že zatím žádný jiný autor se touto problematikou nezabýval.

Jilemnice vznikla na počátku 14. století jako hospodářské centrum rozsáhlého štěpanického panství, které v té době spravoval rod Valdštejnů. Nejstarší zmínka o obci pochází z roku 1350, kdy je připomenut kněz Bohuněk Předslavův z Jilemnice, který jako „familiaris domesticus“ sloužil biskupu Quidonovi z Portona a téhož roku byl vyslán jako diplomat do Uher. Z tohoto je patrné, že Jilemnice musela existovat již několik let, možná i generací, dříve. Bohužel podrobnější informace z doby založení, či dalších let rané historie tohoto města nemáme, jelikož byla Jilemnice ve svých počátcích několikrát stížena zničujícími požáry.¹

První podrobnější zmínka o městě pochází z roku 1492. V této době štěpanické panství rozděleno na dvě části. A to včetně Jilemnice, která je rozdělena na tzv. horní a dolní polovinu. Tímto rozdělením město velice utrpělo, jelikož každá část připadala jinému pánu a později dokonce jinému rodu.² K opětovnému sjednocení panství došlo až v 17. století, a to díky Albrechtu z Valdštejna.

Přes jeho ochranu do města roku 1634 vtrhli Švédové a vyplenili ho.³ O několik desítek let později získal panství rod Harrachů, nejvýznamnější rod, který jilemnické panství vlastnil. Největšího rozkvětu město dosáhlo pod jejich vedením v 18. století.⁴

Jak uvádějí oficiální stránky města „noví majitelé v první řadě pozvedli na světovou úroveň zdejší sklářství a plátenictví. ... Sláva zdejších výrobků daleko překročila hranice rakouské monarchie. Ostatně Krkonošské muzeum v Jilemnici dodnes chová ukázky ruční příze z počátku 19. století. 296 metrů této příze váží pouze jediný gram. Dodnes se jedná o nejjemnější lněnou přízi na světě.“

Ovšem ve druhé polovině 18. a v první polovině 19. století město třikrát vyhořelo, a to znamenalo těžkou ránu nejen pro obchod. Při těchto požárech shořelo skoro celé město, jelikož domy se v té době nestavěly z ničeho jiného než ze dřeva.⁵

---

¹ LUŠTINEC, J. *Jilemnice*. Praha: Paseka, 2007, s. 5.

² LUŠTINEC, J. *Jilemnice*. Praha: Paseka, 2007, s. 7.

³ LUŠTINEC, J. *Jilemnice*. Praha: Paseka, 2007, s. 10.

⁴ LUŠTINEC, J. *Jilemnice*. Praha: Paseka, 2007, s. 15.

⁵ LUŠTINEC, J. *Jilemnice*. Praha: Paseka, 2007, s. 23.

Neklidné politické události 19. století samozřejmě zasáhly i život v Jilemnici. Naštěstí hraběcí rod Harrachů měl se svými poddanými dobré vztahy a dokázal předcházet nepokojům. Do města se pomalu vracel obchod a dokonce se město stalo v rámci zeměpanských úřadů okresním městem, ve kterém sídlil i okresní soud.¹

Tento opětovný vzestup ovšem narušil vpád Prusů, kteří do města přijeli roku 1866, dlouho zde však nepobyli, ještě téhož roku jejich armáda prohrála a museli se vrátit zpět do Pruska.² Po jejich odchodu se jilemnický obchod opět začal rozvíjet. Dokonce zde vyrůstaly malé domácí továrny na zpracování lnu.³

Díky rozvoji města do Jilemnice přicházeli také turisté, k rozvoji turistického ruchu také přispělo založení odboru Klubu českých turistů a také to, že se zde začaly budovat rozsáhlé turistické trasy. Rozvoj turistického ruchu také podporoval tehdejší hrabě Jan Nepomuk Harrach, a to nejen finančně. Například nechal stavět turistické restaurace a rozhledny, také do Jilemnice pro své lesnické dělníky přivezl roku 1892 ski (lyže). Ty si ovšem oblíbila i široká veřejnost a turistický ruch se tedy rozšířil i na zimní období. Díky tomu tu v sezóně 1894/95 vzniklo první samostatné české lyžařské sdružení „Český krkonošský spolek Ski“, ten už v roce 1897 uspořádal mezinárodní závody. Lyžování se zde později začalo i vyučovat na místním gymnáziu.⁴

Rozmach města přerušila až 1. světová válka. Díky tomu, že muži byli odvedeni na frontu i se svými koňmi a povozy přibývalo půjček a také rekvizic. Zabavovalo se vše, co mělo nějakou cenu a také samozřejmě kovy, které byly zapotřebí na výrobu zbraní, byl zabaven i kostelní zvon nebo dokonce i formy na pečení pečiva.

Vyhlášení republiky bylo ve městě přijato s nadšením⁵, ovšem bylo zastíněno škodami, které městu způsobila válka. A to nejen na životech a zraněních, ale i na majetku. Dokonce roku 1919 došlo ve městě k rabování. Téhož roku se ve městě konaly první poválečné obecní volby, ve kterých

---

¹ LUŠTINEC, J. *Jilemnice*. Praha: Paseka, 2007, s. 27.

² LUŠTINEC, J. *Jilemnice*. Praha: Paseka, 2007, s. 29.

³ LUŠTINEC, J. *Jilemnice*. Praha: Paseka, 2007, s. 31.

⁴ LUŠTINEC, J. *Jilemnice*. Praha: Paseka, 2007, s. 35.

⁵ LUŠTINEC, J. *Jilemnice*. Praha: Paseka, 2007, s. 37.

zvítězili Národní socialisté, druhá byla Československá živnostensko-obchodní strana středostavovská a třetí místo získala Československá národní demokracie. Volby v dalších letech skončily podobně, což napovídá o středostavovském, spíše konzervativním charakteru města.¹

V meziválečném období bylo v plánu mnoho nových zástaveb a přestaveb, bohužel k nim nedošlo díky další válce. V tomto období mezi dvěma válkami si Jilemnice hospodářsky udržela předválečný charakter, tedy převládly zde drobnější textilní firmy. Nebývalého věhlasu dosáhlo jilemnické lyžování. Roku 1931 se zde pořádaly třicáté šesté mezinárodní závody, kterých se zúčastnilo mnoho cizinců, například Němci, Norové, Francouzi, Angličané, ale i Japonci a další. Záštitu nad těmito závody převzal Tomáš Garrigue Masaryk.

V třicátých letech 20. století ovšem tento nejen sportovní rozmach zbrzdila, ne-li zastavila, světová hospodářská krize. Panoval zde strach z válečného konfliktu a také se výrazně zhoršovaly vztahy s německým obyvatelstvem.²

V době okupace se státní hranice několikrát posunula a nakonec se ustálila těsně u samotného města, to bylo zaplaveno uprchlíky. Toto rozdělení od sebe oddělilo mnoho rodin a známých, kteří zůstali za hranicemi. Dokonce i okresní úřad byl za německé okupace zrušen a zbytek jilemnického okresu byl přiřazen k Semilům. Nacisté také nechali zavřít zdejší sportovní gymnázium. Záminkou k tomu jim byla nerozvážnost a nevědomost mladých studentů. Ti se totiž, v době, kdy se v místní tělocvičně konala jakási slavnost o níž nevěděli a chodby byly bez dozoru, bavili směšnými scénkami s tematikou okupace. Bohužel byly díky anonymnímu dopisu všichni odhaleni a přísně potrestáni (byli vyloučeni ze všech škol protektorátu). Toto se stalo v prosinci roku 1940. V únoru roku 1941 bylo ředitelství telefonicky oznámeno, že mají studentům rozdat pololetní vysvědčení a že se ústav trvale zavírá. Celkem bylo vyloučením potrestáno sedm studentů a zbytek třídy byl vyloučen podmínečně. Pedagogové byli

---

¹ LUŠTINEC, J. *Jilemnice*. Praha: Paseka, 2007, s. 39.

² LUŠTINEC, J. *Jilemnice*. Praha: Paseka, 2007, s. 40.

prozatímně suspendováni a ředitel předčasně penzionován. Znovuotevření se gymnázium dočkalo až v květnu 1945.¹

Protinacistické povstání vypuklo na Jilemnicku a Semilsku již 3. května 1945 a mělo dramatický průběh. Pro Jilemnici se zpočátku nevyvíjelo dobře, jelikož v nedalekém Vrchlabí měli Němci posily. Naštěstí zde v okolí bylo několik skupin partyzánů v čele s hrabětem Kolovratem a díky nim bylo vyjednáno příměří a vzájemné propuštění rukojmích.²

Po válce výrazně klesl počet obyvatel, protože někteří obyvatelé se stěhovali do osad, které byly za války obývány Němci. Díky centrálně nadiktované proměně průmyslu ve prospěch strojírenství a později potravinářství se trochu pozvedlo jilemnické hospodářství, jelikož drobné rukodělné dílny pomalu zanikaly. V rámci těchto změn se změnila i struktura obyvatelstva, místo řemeslníků se ve městě začali objevovat dělníci. Také bylo znovuotevřeno jilemnické gymnázium.³

Od šedesátých let zde začala výstavba pro většinu měst té doby typických panelových domů. Existovaly i plány na přestavbu historického jádra Jilemnice, ty se naštěstí díky revoluci nestačily realizovat. Dále zde byla zrekonstruována sokolovna a postaven bazén, či-li znovu se zde začaly rozvíjet podmínky vhodné pro sportovní aktivity nejen místních občanů. Zvláště lyžování zde bylo a je stále oblíbené.⁴

V roce 1990 bylo jádro města vyhlášeno památkovou rezervací a začalo se s rekonstrukcí historicky významných budov, tedy naopak od minulého režimu, který právě tyto budovy chtěl vyměnit za továrny. Největší snahou místních zastupitelů v současnosti je znovu obnovit turistický ruch, což se díky poloze začíná dařit.⁵

---

¹ LUŠTINEC, J. *Jilemnice*. Praha: Paseka, 2007, s. 41–42.

² LUŠTINEC, J. *Jilemnice*. Praha: Paseka, 2007, s. 43.

³ LUŠTINEC, J. *Jilemnice*. Praha: Paseka, 2007, s. 44.

⁴ LUŠTINEC, J. *Jilemnice*. Praha: Paseka, 2007, s. 45.

⁵ LUŠTINEC, J. *Jilemnice*. Praha: Paseka, 2007, s. 46.

3 Složení obyvatel na základě statistických údajů z celorepublikového sčítání lidu

Město by nebylo městem, kdyby v něm nežili jeho obyvatelé. A protože by se výchova a vzdělávání měla řídit demografickými údaji, je nezbytné se tímto tématem zabývat i v této práci. Nejvíce nám o obyvatelích řekne právě jejich sčítání. Sčítání lidu je podle Květy Kalibové¹ „souborná statistická akce sběru, uspořádání, zhodnocení, analýzy a publikování vybraných demografických, ekonomických a sociálních údajů. Výsledky sčítání lidu poskytují informace o stavu, počtu, rozmístění a struktuře obyvatelstva k určitému okamžiku a týkají se všech osob v zemi nebo v její určité, přesně vymezené části. Sčítání lidu může zahrnovat buď obyvatelstvo přítomné nebo obyvatelstvo bydlící nebo oboje. Akce je obvykle povinná, tzn., že sčítaným osobám zákon ukládá povinnost odpovídat na kladené otázky. Při vlastním sčítání jsou sčítané osoby buď dotazovány sčítacím komisařem, který sám vyplňuje sčítací arch (metoda dotazovací neboli metoda sčítacích komisařů) nebo formuláře vyplňují přímo sčítané osoby (metoda sebesčítací). V některých zemích se sčítání provádí úplně nebo částečně poštou (např. USA). Sčítací akce je většinou založena na sčítání jednotlivých osob, statistickou jednotkou následné analýzy však mohou být např. i rodiny nebo domácnosti. Území, zahrnuté do sčítání lidu, je rozděleno na sčítací obvody, což jsou přesně vymezené územní jednotky. Sčítání lidu má anonymní charakter a zjištěné skutečnosti nesmí sloužit k jiným účelům.“

V dalších částech této kapitoly budou interpretována data, která na svých internetových stránkách zveřejnil Český statistický úřad.

---

¹ KALIBOVÁ, K. *Úvod do demografie*. Praha: Karolinum, 2001, s. 9.

3.1 Sčítání lidu do roku 2001

Statistický úřad České Republiky¹ uvádí první data z roku 1869, bohužel se z nich nedozvíme složení obyvatel města, ale jen jejich počet a také počet domů, které v Jilemnici v té době byly. Kromě Jilemnice jsou v rámci těchto sčítání uvedeny i její městské části, a to Hrabačov a Javorek, ovšem k této městské části jsou údaje uvedeny až od roku 1961.

3.1.1 Sčítání lidu v před a poválečném období

Nejzajímavější je ovšem sledovat kolísání počtů (obyvatel i domů) během válek. V těchto obdobích ovšem sčítání neprobíhala, záznamy pocházejí z let 1910 a po té až 1921, v období 2. světové války je to podobně, 1930 a další údaje jsou až z roku 1950.

Nejprve se ovšem podíváme na období první světové války. V roce 1910 byl výsledek sčítání v Jilemnici celkem 4642 obyvatel a 499 domů. V městské části Hrabačov pak bylo spočítáno 809 obyvatel a 103 domů, o další městské části Javorek bohužel údaje nemáme. V roce 1921 klesl celkový počet obyvatel města o necelé dvě stovky obyvatel, přesněji o 190 obyvatel, tedy na pouhých 4452. Ovšem domů několik přibylo, a to na konečných 519, přibylo tedy 20 domů. Tento vzrůst byl pravděpodobně způsoben tím, že se válka města přímo nedotkla, tedy v rámci přímých bojů. Město utrpělo především odvodem mužů na válečnou frontu a zabavováním movitého majetku města i jeho občanů. V Hrabačově klesl počet obyvatel na 792, tedy o 17 a počet domů stoupl na 107, tedy přibyly 4 domy.

Po druhé světové válce byl výsledek podobný. Před válkou, tedy v roce 1930 bylo v Jilemnici 4517 obyvatel a 613 domů, v Hrabačově bylo 659 obyvatel a 108 domů. Tentokrát se Jilemnice ovšem válka dotkla přímo, jelikož hranice procházela přímo její částí, Hrabačovem. Roku 1950 žilo ve městě 3991 obyvatel, tedy o 526 obyvatel méně. Domů přibylo, celkem 79,

---

¹ BALCAR, V., HAVEL, R., POPPOVÁ, M., a kol. *Historický lexikon obcí České Republiky 1869 – 2005, I. Díl*. 1. vyd. Praha: Český statistický úřad, 2006. ISBN 80-250-1310-3

tedy na 692 domů. Hrabačovských obyvatel také ubylo, o 156, při tomto sčítání zde žilo 503 obyvatel. A přesto, že hranice vedla přímo přes tuto část Jilemnice, domů zde také přibylo a to na rovných 120, celkem o 12 domů více.

Úbytek obyvatel po druhé světové válce způsobil nejen odvod mužů na bojovou frontu, ale také pozdější odsun německých obyvatel z pohraničí a posun hranice zpět do hor. Lidé, kteří po zabrání hranic prchali z hor na území Protektorátu se po válce vraceli zpět do svých původních domovů. A také samozřejmě zabírali opuštěné domy, které zde museli Němci zanechat plně vybavené. Po válce se uvolnila napjatá atmosféra a lidé se mohli volněji stěhovat do pro ně zajímavějších lokalit.

Podrobnější složení obyvatel, jejich náboženství, národnost nebo gramotnost bohužel statistický úřad uvádí pouze pro celé župy a později pro kraje.

3.1.2 Vývoj sčítání obyvatel od roku 1961 do roku 2001

Z roku 1961 máme první údaje o třetí městské části Jilemnice, o Javorku. V Javorku v tomto roce žilo 15 lidí o počtu domů údaje nemáme, ty se objevují až v roce 1970, to zde bylo 7 domů. Je to nejmenší městská část, která pomalu zaniká.

Počet obyvatel v Jilemnici začal stoupat až v sedmdesátých letech. Konkrétně v roce 1970 žilo v celém městě 4380 obyvatel. Ovšem vývoj počtu obyvatel byl celkem předvídatelný. Země se pomalu zotavovala z válečných období a lidem se konečně začínalo dařit lépe a tak se mohli stěhovat do pro ně lepších míst, muži už nemuseli odcházet na válečnou frontu a klidnější atmosféra dávala příležitost pro zakládání nových rodin.

Ovšem s domy to v Jilemnici bylo trochu jiné. V letech minulého režimu totiž bylo v plánu několik domů zbourat a město zastavět novými, tehdy moderními domy. Došlo ke zbourání celé historické ulice, která musela ustoupit modernímu obchvatu města. V roce 1961 bylo v Jilemnici 659 domů, počet se tedy od minulého sčítání snížil o 33 domů. Po té ovšem domy zase

začaly přibývat v souvislosti s novou zástavbou, především panelových domů.

V roce 1991 žilo v Jilemnici celkem 5829 obyvatel a domů zde bylo celkem 990. V městské části Hrabačov pak žilo 766 obyvatel a bylo zde 195 domů a Javorek měl tehdy 13 obyvatel a 5 domů. Městské části Jilemnice a Hrabačov se pozvolna rozvíjejí a pomalu zvětšují, ovšem městská část Javorek se naopak zmenšuje a spíše mizí. Tato část je totiž celkem daleko od obchodního centra města a je i hůře dostupná, nevede sem žádná udržovaná pozemní komunikace.

3.2. Složení obyvatel Jilemnice k poslednímu celostátnímu sčítání z roku 2001¹

Celkem se zúčastnilo tohoto sčítání v obci 5753 obyvatel, z toho žen 2965 (jak uvádí tabulka č. 1) tzn., že mužů zde bylo v roce 2001 o 177 méně než žen. Přesto zde bylo v tu dobu více svobodných mužů než žen. Zajímavé také je, že rozvedených žen zde bylo více než rozvedených mužů, což může být i tím, že rozvedeným mužům se na malém městě daří lepe najít si novou známou než ženám. Dalším zajímavým faktem je, že v roce 2001 bylo v Jilemnici o 276 vdovců méně než vdov, tento rozdíl je samozřejmě způsoben tím, že se ženy všeobecně dožívají vyššího věku.

Tabulka č. 1

Obyvatelstvo podle pohlaví a rodinného stavu		
Obyvatelstvo celkem		5753
z toho ženy		2965
Muži	svobodní	1245
	ženatí	1298
	rozvedení	182
	ovdovělí	51
	nezjištěno	12
Ženy	svobodné	1059

¹ Sčítání lidu, domů a bytů 2001. c2005, aktualizace nevedeno [cit. 2010-11-04]. Dostupné z WWW:
<http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/obce/577197?OpenDocument>

	vdané	1317
	rozvedené	247
	ovdovělé	327
	nezjištěno	15

Další ukazatel, který Český statistický úřad zjišťoval, byl věk obyvatel (tabulka č. 2). Ze zjištěných údajů vyplývá, že v Jilemnici v tomto roce žilo nejvíce obyvatel v produktivním věku, konkrétně od 20 do 59 let. Zajímavé jsou také počty dětí, věk 0 – 19. Velký počet lidí v produktivním věku a také velký počet dětí napovídá, že město je velmi zajímavou lokalitou pro mladé rodiny s dětmi. Určitě na to má vliv výskyt několika továren v blízkém okolí, které nabízejí možnost zabezpečit rodinu, dalším faktorem může být i čisté prostředí a poloha města.

Tabulka č. 2

Obyvatelstvo podle věku		
Obyvatelstvo celkem		5753
v tom ve věku	0 - 4	279
	5 - 14	779
	15 - 19	367
	20 - 29	1030
	30 - 39	839
	40 - 49	804
	50 - 59	734
	60 - 64	248
	65 - 74	416
	75+ nezj.	257

Je zajímavé, že lákavost místních a okolních továren dokazuje i to, jakého vzdělání jilemničtí obyvatelé dosáhly. Mezi největší zaměstnavatele obyvatel Jilemnice a okolí patří firma Cutisin, která sídlí v Hrabačově a zabývá se výrobou umělých střev pro potravinářský průmysl. Mezi další továrny, zaměstnávající větší počet zaměstnanců (cca 100) patří Technolen zabývající se textilní výrobou, Ateso a Jinova zabývající se strojní konstrukcí a Hydroma, která se zabývá výrobou a opravou hydraulických zařízení. V nedalekém Vrchlabí se dále nachází pobočka firmy Škoda auto. V roce

2001 jedna bylo v Jilemnici nejvíce lidí vyučených, tedy dosáhly středního odborného vzdělání bez maturity a také zde bylo mnoho lidí s úplným středním vzděláním s maturitou. Je bohužel smutné, že zde bylo více lidí, kteří měli pouze základní vzdělání než těch, kteří vystudovali vysokou školu (Tabulka č. 3). Tento fakt může být způsoben vzdáleností Jilemnice od větších měst, kde se vysoké školy nacházejí. Studenti, kteří se rozhodnou studovat vysokou školu po jejím ukončení většinou zůstávají v místě studia, protože tam mají větší šanci získat adekvátní zaměstnání.

Tabulka č. 3

Obyvatelstvo podle stupně vzdělání		
Obyvatelstvo 15leté a starší		4695
v tom podle stupně vzdělání	bez vzdělání	9
	základní vč. neukončeného	920
	vyučení a stř. odborné bez mat.	1717
	úplné střední s maturitou	1326
	vyšší odborné a nástavbové	246
	vysokoškolské	424
	nezjištěné vzdělání	53

Velice zajímavou tabulkou je struktura obyvatelstva města v rámci národnosti. Samozřejmě se nejvíce obyvatel hlásí k české národnosti. Další dosti zastoupenou národností je v Jilemnici slovenská národnost. Překvapivé údaje ovšem najdeme u romské národnosti. Přesto, že romština je občas v ulicích města slyšet, nehlásí se k romské národnosti žádný obyvatel města. Můžeme se jen dohadovat čím, je tato zdrženlivost způsobena. Samozřejmě zde došlo ke konfliktům mezi majoritou a minoritou, ale nebyly to nijak závažné konflikty, ale k těm dochází i mezi členy většinové národnosti. Možná je to obavou před tzv. „ukazováním si prstem“. Samozřejmě je to ale osobní věc každého občana České Republiky a každý má své osobní důvody. Více podrobností o obyvatelích, kteří se hlásí k jiné než české národnosti a v roce 2001 žili na území města uvádí tabulka č. 4.

Tabulka č. 4

Obyvatelstvo podle národnosti		
Obyvatelstvo celkem		5753
z toho národnost	česká	5585
	moravská	7
	slezská	0
	slovenská	64
	romská	0
	polská	17
	německá	2
	ukrajinská	7
	vietnamská	8

Další tabulky zpracovává následující kapitola a několik jich také nalezneme v příloze. Jedná se o tabulky uvádějící příslušnost obyvatel k různým církvím (tabulka č. 5). Nepřekvapí nás, že v Jilemnici je většina obyvatel nevěřících, což je pravděpodobně vina bývalého režimu, který nebyl víře (a to jakékoli) nakloněn. Pro zajímavost uvedeme, že k Náboženské společnosti Svědci Jehovovi se přihlásilo pouze pět obyvatel a k pravoslavné církvi pouze jediný obyvatel.

Další údaje, které Statistický úřad uvádí, jsou údaje o ekonomické aktivitě (tabulka č. 6), dále údaje oborech, ve kterých obyvatelé pracují (tabulka č. 7), údaje o tom kolik obyvatel je nuceno za zaměstnáním a do škol dojíždět (tabulka č. 8) a další tabulky se týkají domácností a bytového fondu města (tabulky č. 9 – 14). Všechny tyto údaje, tedy kromě tabulek č. 9 – 14, se mohly během let podstatně změnit.

4 Demografická struktura obyvatel

V minulé kapitole jsou uvedena data o obyvatelích města Jilemnice bez podrobnějšího zpracování, v následující kapitole se pokusíme je zpracovat podle různých kategorií. Zpracováváním údajů o obyvatelstvu se zabývá demografie.

Demografie je podle Dany Sýkorové¹ „věda, která se zabývá studiem kvantitativních a kvalitativních charakteristik obyvatelstva a jeho vývoje. Označení vzniklo z řeckých slov demos (původně znamenalo územní okrsek, obec, později byl termín ztotožněn s obyvateli okrsku, obce – demos = lid, obyvatelstvo) a grafien (popisovat).“

„Demografii zajímají konkrétní populace, tj. soubory jedinců určených v čase a prostoru, jejich velikost, neboli četnost, struktury, dané různými znaky populace (v obecné rovině jde o strukturu biologickou, ekonomickou a kulturní) a procesy v nich probíhající – tzv. přirozený pohyb obyvatelstva (rození, umírání, uzavírání a zánik manželství), mechanický pohyb (stěhování, migrace) a sociálně právní pohyb obyvatelstva (změny sociálně třídní příslušnosti, politické příslušnosti, změny v kvalifikaci, náboženském vyznání, státní příslušnosti, stavu beztretnosti apod.). Demografie se dále snaží postihnout pravidelnosti ve vývoji populací, v populačních procesech – demografické zákonitosti, na jejich bázi konstruovat demografické teorie, prognózy a formulovat opatření, o která se opírá populační politika (souhrn většinou dlouhodobých záměrů, jimiž je v souladu s přijatou státní doktrínou usměrňován vývoj obyvatelstva).

Poznatky demografie jsou nezbytné pro řízení státu, zabezpečení ekonomického, kulturního a sociálního rozvoje společnosti, jsou důležitou součástí politických doktrín a slouží jako podkladový materiál řadě vědních oborů.“²

---

¹ Sýkorová, D. Úvod do demografie. Olomouc: UPOL, 1991, s. 7

² Sýkorová, D. Úvod od demografie. Olomouc: UPOL, 1991, s. 7 - 8

4.1 Demografická statika

„Soubor obyvatel určitého území tvoří tzv. populační základnu. Reprodukují se měnou přirozenou, mechanickou a sociálněprávní. Tyto tři typy reprodukce určují počet a územní rozmístění obyvatelstva a jeho strukturu.“¹

„Strukturu obyvatelstva sleduje demografie, podobně jako sociologie, v závislosti na kritériích biologických (pohlaví, věk, rodinný stav), ekonomických (třídní a sociální složení, ekonomická aktivita, povolání, příslušnost k odvětví ekonomiky, kvalifikace pracovníků) a kritériích kulturních (vzdělání, národnost apod.).“²

V této práci se budeme zabývat strukturou obyvatelstva podle pohlaví, věku, rodinného stavu, ekonomické aktivity, příslušnosti k odvětví ekonomiky, vzdělání, národnosti a podle domácností. U domácností budeme sledovat cenzové domácnosti a bytové domácnosti

4.1.1 Struktura obyvatelstva podle pohlaví³

„Poměr osob mužského a ženského pohlaví v obyvatelstvu považujeme za jednu ze základních charakteristik populace. Stejně jako její věkové složení a struktura rodinného stavu podléhá ve svém časovém vývoji a regionální diferenciaci vlivu různých demografických a sociálně ekonomických faktorů (závisí na poměru pohlaví u živě narozených, vztahu mužské a ženské úmrtnosti, zastoupení mužů a žen mezi migranty, případně na ztrátách mužského obyvatelstva ve válkách).

Ukazatele struktury obyvatelstva podle pohlaví jsou sestaveny jako poměr počtu obyvatelstva jednoho pohlaví k souhrnu obyvatelstva (koeficient maskulinity:

$$k_m = \frac{M}{S} \%$$

---

¹ SÝKOROVÁ, D. *Úvod do demografie*. Olomouc: UP, 1991, s. 18.

² SÝKOROVÁ, D. *Úvod do demografie*. Olomouc: UP, 1991, s. 19–20.

³ SÝKOROVÁ, D. *Úvod do demografie*. Olomouc: UP, 1991, s. 20.

- kdy M je celkový počet mužů v dané společnosti a S je celkový počet všech obyvatel v dané společnosti“

Pro výpočet koeficientu maskulinity v našem případě použijeme Tabulku č. 1, která nám udává celkový počet obyvatel 5753 z toho 2965 žen. Mužů se tedy v době sčítání v Jilemnici nacházelo 2788.

$$k_m = \frac{2788}{5753} \% \qquad k_m = 48,5\%$$

Z tohoto výsledku je tedy patrné, že v roce 2001 žilo v Jilemnici 48,5% mužů.

Další možností výpočtu struktury obyvatelstva podle pohlaví uvádí Sýkorová koeficient feminity:

$$k_f = \frac{\check{Z}}{S} \%$$

- kde $\check{Z}$ je celkový počet žen v dané společnosti a S je celkový počet všech obyvatel v dané společnosti

Obdobně jako u koeficientu maskulinity použijeme Tabulku č. 1:

$$k_f = \frac{2965}{5753} \% \qquad k_f = 51,5\%$$

Tento výsledek nám ukazuje, že v roce 2001 žilo v Jilemnici 51,5%. Pokud sečteme výsledky koeficientu maskulinity a koeficienty feminity musí výsledek odpovídat 100%.

Sýkorová dále uvádí index maskulinity a feminity, které zde uvedeme jen pro ilustraci.

Index maskulinity: $i_m = \frac{M}{\check{Z}} * 1000$

$$i_m = \frac{2788}{2965} * 1000 \quad i_m = 940,3$$

Index feminity: $i_f = \frac{\check{Z}}{M} * 1000$

$$i_f = \frac{2965}{2788} * 1000 \quad i_f = 1064,5$$

Podle Sýkorové „jsou ukazatele dosti hrubé – nevyjadřují významné rozdíly v poměru pohlaví v jednotlivých věkových skupinách: obecně lze říci, že v nejnižším věku převažuje v populaci v důsledku maskulinity narozených (tj. větší četnosti porodů chlapců ve srovnání s četností porodů děvčat) mužská složka, dále se poměr pohlaví postupně vyrovnává a vyvíjí se naopak k převaze ženské složky v populaci, výrazné ve vyšším věku, což je dáno mužskou nadúmrtostí, resp. maskulinitou zemřelých (ve všech věkových skupinách umírají muži relativně častěji než muži).“¹

4.1.2 Struktura obyvatelstva podle věku²

„K významným biologickým charakteristikám obyvatelstva náleží rovněž věk. Určení věkové skladby populace vychází logicky ze zjištění věku jednotlivých osob, tvořících danou populaci. Přitom se rozlišuje věk:

- a) fyziologický (odvozuje se ze stavu tkání lidského organismu),
- b) mentální (daný úrovní duševní vyspělosti),
- c) právní (věk, v němž osoba vystupuje jako právní subjekt),
- d) chronologický, kalendářní (shodný s počtem dosažených let, měsíců a dní).

V demografii se stanovuje chronologický věk v okamžiku sčítání a bere se v úvahu buď věk dosažený při posledních narozeninách (tzv. věk dokončený) nebo při příštích narozeninách. Obyvatelstvo se pak třídí na umělé,

¹ SÝKOROVÁ, D. *Úvod do demografie*. Olomouc: UP, 1991, s. 20.

² SÝKOROVÁ, D. *Úvod do demografie*. Olomouc: UP, 1991, s. 21–22.

konvenční věkové třídy (skupiny): věkové jednotky, nejčastěji užívané pětileté věkové skupiny nebo ještě širší věkové třídy (děti v předškolním věku, školním věku; obyvatelstvo v předprodukčním, produkčním a poprodukčním věku, apod.) – tzv. kontingenty.

Na základě věkového složení populace a s ohledem na schopnost biologické reprodukce rozeznáváme v souladu s teorií G. Sundbärga z roku 1900 tři typy populací: progresivní (se silnou složkou nejmladšího obyvatelstva), stacionární (stagnující) a regresivní (početně slábnoucí).

Typ obyvatelstva (co se týče jeho věkové skladby) lze popsat pomocí dalších ukazatelů:

a) průměrného věku – průměru věku všech jedinců v populaci,“

- průměrný věk vypočítáme z tabulky četností, pro kterou získáme údaje z Tabulky č. 2:

Věk	Četnost	Střed intervalu	Kumulativní četnost	Součin
0 - 4	279	2	279	558
5 - 14	779	9,5	1058	7400,5
15 - 19	367	17	1425	6239
20 - 29	1030	24,5	2455	25235
30 - 39	839	34,5	3294	28945,5
40 - 49	804	44,5	4098	35778
50 - 59	734	54,5	4832	40003
60 - 64	248	62	5080	15376
65 - 74	416	69,5	5496	28912
75 - 100 ¹	257	81,6	5753	20971,2
Celkem	5753			194042,2

Průměr 194042,2 / 5753

33,8

Z tabulky nám vyplynulo, že průměrný věk obyvatel Jilemnice v roce 2001 byl 33,8 roků.

¹ Tabulka č. 2 neuvádí konec posledního intervalu, proto jsme si pro naše účely na konec intervalu dosadili věkovou hranici 100 let. Pokud by věková hranice byla nižší, na výsledku to nic nezmění.

„b) věkového mediánu – věku, do kterého dospěla polovina populace,“
 - pro výpočet věkového mediánu použijeme předchozí tabulku četností,
 vzorec pro výpočet mediánu je následující:

$$\tilde{x} = L + h * \frac{\frac{n}{2} - n_k}{n_m},$$

kdy L je dolní hranice kritického intervalu (aritmetický průměr horní hodnoty předcházejícího intervalu a dolní hodnoty kritického intervalu), h je hloubka intervalu ($h = 0,08 * R$; $R = \text{variační šíře} - \text{nejvyšší hodnota řady} - \text{nejnižší hodnota řady}$), n je celková četnost všech hodnot, n_k je kumulativní četnost před dolní hranicí kritického intervalu a n_m je četnost kritického intervalu. Kritický interval je ten interval, do něhož připadne medián.

Naším kritickým intervalem je interval 30 – 39, další hodnoty jsou tedy:

$$L = (29+30)/2; L = 29,5$$

$$h = 0,08 * (100-0); h = 8$$

$$n = 5753$$

$$n_k = 2455$$

$$n_m = 3294$$

$$\tilde{x} = 29,5 + 8 * \frac{\frac{5753}{2} - 2455}{3294}$$

$$\tilde{x} = 29,5 + 8 * \frac{2876,5 - 2455}{3294}$$

$$\tilde{x} = 29,5 + 8 * \frac{421,5}{3294}$$

$$\tilde{x} = 30,52$$

Věkový medián je tedy v našem případě 30,52 let.

„c) indexu stáří – poměru určité skupiny starého obyvatelstva ke skupině mladého obyvatelstva“

- pro výpočet indexu stáří v našem případě, jsme si zvolili věkově skupiny 60+ jako starší skupinu a 0 – 29 jako skupinu mladého obyvatelstva:

$$i_s = \frac{S_{60+}}{S_{0-29}}$$

$$i_s = \frac{248+416+257}{279+779+237+1030}$$

$$i_s = \frac{921}{2455}$$

$$i_s = 0,375$$

Indexem stáří je tedy 0,375.

4.1.3 Struktura obyvatelstva podle rodinného stavu¹

„Přestože rodinný stav je znakem sociálně právním, má své místo v kapitole pojednávající o přirozené reprodukci. Většina dětí u nás (asi 95%) se totiž rodí v manželství, takže počet a věk vdaných, resp. ženatých osob významně přirozenou reprodukci ovlivňuje. V sociologii je základem analýz především v oblasti sociologie rodiny.

Podle rodinného stavu dělíme obyvatelstvo (obvykle pouze starší 15 let) na svobodné, ženaté – vdané, rozvedené a ovdovělé a tyto skupiny dále diferencujeme v závislosti na pohlaví a věku. Kriterium rodinného stavu je úzce spojeno s právním řádem konkrétní země, jež uznává určité formy manželských svazků a způsobů jejich vzniku (občanské, církevní, zvykové manželství), stanovuje minimální sňatkový věk (u nás 18 let, výjimečně o dva roky méně), podmínky zániku manželství, apod.“

Údaje o rodinném stavu nám uvádí Tabulka č. 1. Pro ilustraci ji zde uvedeme ještě jednou:

Tabulka č. 1

Obyvatelstvo podle pohlaví a rodinného stavu		
Obyvatelstvo celkem		5753
z toho ženy		2965
Muži	svobodní	1245
	ženatí	1298
	rozvedení	182

¹ SÝKOROVÁ, D. *Úvod do demografie*. Olomouc: UP, 1991, s. 24.

	ovdovělí	51
	nezjištěno	12
Ženy	svobodné	1059
	vdané	1317
	rozvedené	247
	ovdovělé	327
	nezjištěno	15

Z tabulky tedy vyplývá, že v roce 2001 bylo v Jilemnici z celkového počtu obyvatel 21,6% svobodných mužů, 22,6% ženatých mužů, 3,3% rozvedených mužů, 0,9% ovdovělých mužů a 0,2% se nepodařilo zjistit. Svobodných žen bylo v Jilemnici 18,4%, vdaných 22,9%, rozvedených 4,3%, ovdovělých 5,7%, rodinný stav nebyl zjištěn u 0,3% žen.

Procentuelní výsledky pouze v kategorii muži, tedy kolik procent z mužů bylo např. ženatých pouze z celkového počtu mužů, jsou následující: svobodní muži tvoří 44,7% všech mužů v Jilemnici té doby, ženatí muži 46,6%, rozvedení muži 6,5%, ovdovělí muži 1,8%, rodinný stav nebyl zjištěn u 0,4% mužů. U žen jsou výsledky následující: svobodné ženy tvoří 35,7% všech žen v Jilemnici té doby, vdané ženy 44,4%, rozvedené ženy 8,3%, ovdovělé ženy tvoří 11%, rodinný stav nebyl zjištěn u 0,5% žen.

4.1.4 Příslušnost ekonomicky aktivního obyvatelstva k odvětvím národního hospodářství (odvětvová struktura ekonomicky aktivního obyvatelstva)¹

„Klasifikace odvětví národního hospodářství respektuje kritérium:

- a) příbuznosti vyráběné produkce (textilní, obuvnický průmysl) nebo příbuznosti činností (obchod, správa, soudnictví), resp.
- b) organizačního schématu konkrétní společnosti (není tak výhodné vzhledem k častějším změnám problematizujícím statistickou srovnatelnost údajů).

Rámcově se odvětví národního hospodářství rozdělují na sektory: primární (zemědělská výroba), sekundární (průmyslová výroba), terciární (služby)

¹ SÝKOROVÁ, D. *Úvod do demografie*. Olomouc: UP, 1991, s. 29.

V různých statistických materiálech najdeme pochopitelně podrobnější klasifikaci, v níž se odráží vnitřní struktura výše uvedených sektorů.“

V případě sčítání obyvatel z roku 2001 použil statistický úřad dělí ekonomických odvětví podle jejich příbuznosti, jak nám dokládá Tabulka č. 7

Tabulka č. 7

Ekonomicky aktivní podle odvětví		
Obyvatelstvo celkem		5753
Ekonomicky aktivní celkem		3054
z toho podle odvětví	zemědělství, lesnictví, rybolov	69
	průmysl	1037
	stavebnictví	206
	obchod, opravy motor. Vozidel	293
	doprava, pošty a telekomunikace	157
	veřejná správa, obrana, soc. zabezpeč.	146
	školství, zdravot., veter. a soc. činn.	494

4.1.5 Vzdělanostní struktura obyvatelstva¹

„Vzdělanostní struktura obyvatelstva je jednou z charakteristik jeho sociokulturní úrovně. Vzdělání má vztah k některým demografickým jevům a procesům – ovlivňuje např. složení populace podle povolání, sňatkový věk, počet dětí v rodině, rozvodovost, migraci, apod. Při analýze vzdělanostní diferenciaci obyvatelstva vycházíme z nejvyššího dosaženého školního vzdělání jednotlivců starších 14 let (resp. 15 let – s ohledem na délku povinné školní docházky), tj. opíráme se o kritérium, které po zlikvidování analfabetismu nahradilo již překonané hledisko gramotnosti. Vývoj průměrné úrovně školního vzdělání je potom možné přesněji postihnout na základě

¹ SÝKOROVÁ, D. *Úvod do demografie*. Olomouc: UP, 1991, s. 31.

třídění populace podle věku, neboť podstatné změny vzdělání se soustřeďují jen do určitých, konkrétně mladších věkových kategorií – nejpozději mezi 25. a 29. rokem (maximálně mezi 30. až 34.) dosahují jedinci konečného stupně školního vzdělání.“

Tabulka č. 3 bohužel uvádí jen počet obyvatel, kteří dosáhli určitého stupně vzdělání, nikoli jejich věk, nemůžeme tedy zjistit průměrnou úroveň dosaženého vzdělání obyvatel Jilemnice v roce 2001.

4.1.6 Národnost obyvatelstva¹

„Národnostní složení populace je dáno příslušností jedinců k určitému národu, tj. historicky vzniklému, velkému, relativně stabilnímu společenství lidí, pro které je příznačný především společný jazyk, dále území, jednotná ekonomika, materiální a duchovní kultura, společné tradice a jisté psychické znaky. (Národem je i seskupení, nesplňující některou z uvedených charakteristik, např. Židé v době před vznikem vlastního státu, Arméni, apod.) Pospolitosti stojící na nižším stupni vývoje než národ nazýváme etnickými skupinami (u nás např. Romové). Území zaujímané národem (etnickou skupinou) není zpravidla identické území státu: národ může územně přesahovat stát, nebo spolu s jinými národy a etnickými skupinami tvořit národnostně smíšený stát. Demokratické řešení vztahu mezi jednotlivými národy a národnostmi, zejm. mezi národnostními menšinami (minoritní populací) a hlavním národem (majoritní populací), zabezpečení stejného postavení, rovných práv v oblasti politické, kulturní, hospodářské atd. je závažným a zvláště citlivým problémem. ...

Zjišťování národnosti obyvatelstva se opíralo v předválečných sčítáních o mateřský jazyk, všechna další sčítání, realizovaná po 2. světové válce, přijala jako kritérium deklaraci (prohlášení) sčítané osoby, resp. jejího zákonného zástupce, vycházející z jejího vztahu k určitému národu.

Změny národnostní struktury, které se projevují při sčítání lidu nebo v každoročních bilancích, jsou podmíněny především těmito skutečnostmi:

---

¹ SÝKOROVÁ, D. *Úvod do demografie*. Olomouc: UPOL, 1991, s. 33–34.

- 1) charakterem vývoje národnosti, vyplývající z předpokladů přirozeného růstu populace – věkovým složením, úrovní porodnosti a úmrtnosti, migrací ...
- 2) tzv. překláněním – změnou deklarace národnosti ze strany dospělých osob, stanovením národnosti u dítěte z národnostně heterogenní rodiny ...
- 3) asimilací – dobrovolným nebo nuceným procesem kulturního a sociálního splyvání národa s národem jiným (někdy problematické odlišit od překlonění)

Údaje o příslušnosti obyvatel Jilemnice k různým národnostem udává Tabulka č. 4. Jednotlivé národnosti zde uvedeme v procentech. Z celkových 5753 obyvatel Jilemnice v roce 2001 se k české národnosti hlásilo 97,1%, ke slovenské národnosti 1.1%, k polské národnosti 0,3%, k vietnamské národnosti 0,1%, k ukrajinské a moravské národnosti též 1,1% a k německé národnosti se přihlásilo 0,03%. Ovšem tato čísla nejsou nijak směrodatná, ne všichni občané města příslušnou kolonku s národností v dotazníku vyplnili a také záleží čistě na jejich subjektivním rozhodnutí, ke které národnosti se přihlásí.

4.1.7 Domácnost – jednotka demografické analýzy¹

„Jako základní jednotka demografické analýzy figuruje nejčastěji jednotlivec, v určitých případech může být sledována přirozená nebo umělá kolektivita, např. domácnost či rodina.

V roce 1961 bylo upuštěno od nepřesného, mnohdy formálního určování domácností podle prohlášení jejích členů (proto tzv. deklaratorní domácnost) nahrazeno konstrukcí tří typů domácností, definovaných z hlediska příbuzenských vztahů, hospodaření a bydlení: 1. censová domácnost, 2. hospodařící domácnost a 3. bytová domácnost.

---

¹ SÝKOROVÁ, D. *Úvod do demografie*. Olomouc: UPOL, 1991, s. 35–39.

Cenové domácnosti

Jsou nejmenšími sociálními kolektivitami, utvářené na základě příbuzenských vztahů jednotlivých osob, trvale bydlících v jednom bytě. Jejich těžištěm je pojem rodina – svazek společně bydlících manželů, druha a družky, nebo jednoho či obou rodičů s dětmi. Cenové domácnosti se dále třídí na:

1. domácnosti rodinné
  - a. úplné rodiny – jádrem je manželská dvojice nebo faktické manželství druha a družky, a to bez dětí nebo s dětmi bez zřetele na věk těchto dětí, pokud netvoří samostatnou cenovou domácnost,
  - b. neúplné rodiny – tvoří je jeden z rodičů s alespoň jedním dítětem, opět bez ohledu na věk, ale se zřetelem ke společnému hospodaření,
2. domácnosti nerodinné
  - a. vícečlenné domácnosti dvou nebo více příbuzných i nepříbuzných společně hospodařících osob, které však netvoří rodinnou domácnost,
  - b. jednotlivé fyzické osoby, které bydlí společně s další cenovou domácností, ale samostatně hospodaří. ...

Demografie sleduje při analýze cenových domácností jejich počet, resp. počet jednotlivých typů cenových domácností (ten je ovlivněn věkovým složením populace a úrovní rozvodovosti: větší podíl osob ve sňatkovém věku a starších osob a stoupající rozvodovost vytvářejí podmínky pro růst počtu cenových domácností), dále ji zajímá počet, resp. průměrný počet členů domácnosti, počet dětí do 15 let a starších, pokud nemají vlastní zdroj obživy, problém vícegeneračního soužití, sociální příslušnost (určuje se podle sociální příslušnosti osoby v čele domácnosti, tzv. přednosty, jímž je v úplné rodině muž, v neúplné rodině rodič nezávisle na ekonomické aktivitě dalších členů rodiny, v domácnosti důchodců pak nepracující důchodce bez ohledu na počet ekonomicky aktivních osob v domácnosti), třídění cenových domácností podle velikosti bytu, apod.

Údaje o cenových domácnostech jsou cenné pro studium přirozeného a mechanického pohybu obyvatelstva, v neposlední řadě také pro plánování

struktury bytové výstavby, služeb apod., v podstatě pro celou oblast sociální politiky. Neúplné rodiny přitahují pozornost sociologů zejm. v souvislosti s rizikem poruch socializace dětí.

Hospodařící domácnosti

Sdružují osoby společně bydlící, společně hospodařící, tzn. osoby, které prohlásily, že se podílí na hrazení hlavních výdajů na domácnost (stravu, nájemné, údržbu domku, apod.). Podnájemníci a podnájemnické rodiny jsou považovány za samostatně hospodařící domácnosti.

Vymezení tohoto typu domácností je důležité zejm. pro sledování životní úrovně, vybavení domácností, jejich příjmů a výdajů. Hospodařící domácnosti se třídí podle počtu cenových domácností (počet hospodařících je nižší než počet cenových domácností), počtu členů, jejich ekonomické aktivity, resp. závislosti. ...

Bytové domácnosti

Tvoří je osoby, které trvale bydlí v jednom bytě. (Při sčítání lidu, domů a bytů jsou za bytovou domácnost považováni také uživatelé bytů s přechodným bydlištěm, jimž byl z důvodu zaměstnání přidělen byt i v místě pracoviště mimo místo trvalého bydliště.). Bytová domácnost se skládá z jedné nebo více domácností hospodařících a cenových. ...

Tento druh domácnosti je sledován především z důvodu stanovení potřeby bytů, je východiskem hodnocení kvality bydlení obyvatel.“

Počty cenových, hospodařících a bytových domácností v Jilemnici v roce 2001 nám uvádí Tabulka č. 9

Tabulka č. 9

Počty domácností podle typu domácnosti		
Bytové domácnosti		2097
v tom	s 1HD	1924
	se 2+ HD	173
Hospodařící domácnosti		2321
v tom	s 1 CD	2298
	se 2+ CD	23

Cenzové domácnosti		2344
v tom	úplné rodiny	1283
	z toho se závisl. dětmi	659
	neúplné rodiny	310
	z toho se závisl. dětmi	191
	nerodinné domácnosti	40
	domácnosti jednotlivců	711

4.2 Demografická dynamika

Mezi demografickou dynamiku patří podle Sýkorové přirozená reprodukce obyvatelstva, do té spadají údaje o sňatečnosti, rozvodovosti, plodnosti a potratovosti. Tyto údaje bohužel Český statistický úřad neuvádí.¹ Proto se budeme zabývat dalším ukazatelem demografické dynamiky, a to mechanickým pohybem obyvatelstva.

4.2.1 Mechanický pohyb obyvatelstva²

„Mechanický pohyb, resp. prostorové přesuny obyvatelstva (jedinců, sociálních skupin) spolupodmiňují jeho počet, rozmístění, koncentraci, strukturu podle pohlaví, věku apod., a tím zprostředkovaně ovlivňují procesy přirozené reprodukce. Demografická statistika rozeznává několik typů mechanického pohybu: v rámci trvalé změny pobytu tzv. vnější migraci (v tom přistěhování – imigraci a vystěhování – emigraci) a vnitřní migraci (pohyb mezi obcemi, okresy, kraji, republikami, ale i uvnitř obcí), v rámci dočasné změny pobytu kyvadlovou migraci (většinou dojíždka do zaměstnání), sezónní migraci a vnitrostátní a zahraniční cestovní ruch. Zjišťuje přitom rozsah, směr migrace, její důvody a strukturu migrantů. Opírá se o data získaná ze systematicky vedené evidence (např. seznamy cestovních a dopravních kanceláří, evidenci udělených víz, vstupních

¹ Sčítání lidu, domů a bytů 2001. c2005, aktualizace nevedeno [cit. 2010-11-04]. Dostupné z WWW:

<http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/obce/577197?OpenDocument>

² SÝKOROVÁ, D. *Úvod do demografie*. Olomouc: UP, 1991, s. 49–53.

povolení, povolení k pobytu, pracovních povolení, evidenci trvalého pobytu obyvatelstva) nebo používá nepřímý způsob – tzv. diferenční metodu, založenou na komparaci celkového a přirozeného přírůstu obyvatelstva.

Obecně lze konstatovat, že mezi migranty je relativně více mužů než žen, dětí než starších osob (s čímž souvisí i větší podíl svobodných mezi stěhujícími se) a osob v produktivním věku. ...

S migrací úzce souvisí proces (ale také stav) soustřeďování populace do větších sídelních celků, růst větších obcí, zvláště měst, tzn. koncentrace obyvatelstva. Koncentraci charakterizují zejm. data o velikostní struktuře obcí – obce jsou rozděleny do velikostních skupin podle počtu bydlícího obyvatelstva takto: do 199 obyv., 200–499, 500–999, 1000–1999, 2000–4999, 5000–9999, 10 000–19 999, 20 000–49 999, 50 000–99 999, 100 000 a více. Velikost sídla daná počtem obyvatelstva představuje pouze jedno z kritérií statistické klasifikace. ...

Ve vývoji velikostní struktury obcí je stále patrný trend zvyšování koncentrace obyvatelstva. Migrace směřuje především z nejmenších obcí do měst s 10 až 100 tisíci obyvateli, ve větších městech přibývá obyvatelstva pomaleji. ... Souběžně s koncentrací dochází ke změnám odvětvové a sociální příslušnosti populace určitého území, mění se její struktura podle věku a pohlaví.

Dojížd'ka do zaměstnání

Mobilita ekonomicky činného obyvatelstva orientovaná mimo rámec bydliště za prací představuje jeden z významných sociálně ekonomických jevů. Statistika sleduje její rozsah (počet vyjíždějících a dojíždějících, saldo dojížd'ky), směr v rámci republik, krajů, okresů, mezi jednotlivými velikostními skupinami obcí), strukturu dojíždějících a druh používaného dopravního prostředku.

Cestovní ruch

Statistika tohoto druhu mechanického pohybu je založena na evidenci kapacity a výkonů ubytovacích zařízení, kterou vedou všechny organizace provozující ubytovací služby na komerčních základech; aktivní a pasivní

cestovní ruch (tj. příjezdy zahraničních návštěvníků a naopak cesty občanů do zahraničí) podchycují na hraničních přechodech. ...“

O mechanickém pohybu obyvatelstva se statistický úřad zmiňuje pouze Tabulkou č. 8, kde uvádí kromě dojížděky obyvatel do zaměstnání také dojížděku žáků do škol.

Tabulka č. 8

Vyjíždějící do zaměstnání a škol	
Vyjíždějící do zaměstnání	
2562	
z toho	v rámci obce
	1633
	v rámci okresu
	349
v rámci kraje	
29	
do jiného kraje	
431	
vyjíždějící do zam. denně mimo obec	
614	
Žáci vyjíždějící denně mimo obec	
135	

5 Anketa

Pro dokreslení celé práce byla zpracována tzv. sonda do názorů obyvatel města Jilemnice ohledně vybavenosti města. Jako metoda pro tuto „sondu“ byla použita anketa, která „je zvláštním případem použití dotazníku pro potřeby sociologického výzkumu. Názory na její vymezení se dosti různí. Někdy se pojem anketa používá k označení výzkumu při použití dotazníku, který respondent písemně vyplňuje. Někdy se pojem anketa používá jen jako synonymum pro dotazník.

Nejčastěji se ale anketou rozumí taková akce, kdy jsou k odpovědím vyzváni adresně určené lidé, (např. prostřednictvím časopisu). Organizátor ankety nemá zpravidla prostředky jak přimět oslovené k tomu, aby dotazník vyplnili a odevzdali. Anketa také nebývá obsahově rozsáhlá, má několik meritorních a základní identifikační otázky.

Zdá se, že právě toto chápání ankety je nejpříjemnější. Jestliže dotazník je technika, jehož použití je typické, stejně tak jako použití ankety pro hromadná šetření, pak se od sebe liší hlavně tím, že dotazníkem se obracíme na adresně určenou část populace (jmenovitě), zatímco anketou zasahujeme část populace, předem neidentifikovaných lidí. Z toho vyplývá, že při použití techniky dotazníku máme vždy možnost ovlivnit návratnost dotazníků prostřednictvím přímého styku s respondenty a to i po skončení šetření. Je možno například vyzvat ty dotazované, kteří neodevzdali dotazník zvláštním naléhavým dopisem, aby dotazník vrátili apod. Takovouto možnost při použití ankety nemáme. Návratnost je zde ovlivněna v podstatě jen zájmem anonymních dotazovaných o zkoumaný problém. S tím velice úzce souvisí problém reprezentativnosti získaných poznatků.

I když tato otázka souvisí především s volbou výběrového postupu a jeho organizačním zajištěním, je reprezentativnost v konečné fázi také závislá na použité technice.

U dotazníku je možné zajistit vysoký stupeň reprezentativnosti, zatímco anketou získáváme z tohoto hlediska velice pochybné poznatky. V tomto vymezení se pak vlastně anketou stává každé šetření, které použilo dotazníku jako výzkumné techniky a v němž z různých důvodů nebyla

dosažena reprezentativnost. A to i tehdy, známe-li adresně všechny dotazované. U ankety se tento, z hlediska dotazníku výjimečný výsledek, předpokládá automaticky. Anketou se provádí tak zvaný samovýběr respondentů, což je v podstatě, který spočívá v tom, že na určité otázky odpovídají pouze lidé, kteří o tento problém mají z nějakých důvodů zájem.

Problematická reprezentativnost je tedy základním rysem všech anket. Zkušenosti ukazují, že na ankety odpovídají více lidé s vyšším vzděláním, lidé s větším smyslem pro odpovědnost a systematickosti, lidé s pravidelným režimem dne a samozřejmě také grafomani. Rozhodující ovšem je, jak již bylo řečeno, zda dotazovaného, kterým může být např. čtenář novin, posluchač rozhlasu apod. zkoumaný problém, formulovaný v otázkách zajímá.

Problematickosti anket z hlediska reprezentativnosti nebývá doceňována zvláště novináři, i když pro účely redakční práce poskytuje tato technika velice zajímavý materiál. V sociologickém zkoumání jde o pomocnou techniku, jejíž použití je vhodné v počáteční či dokreslující fázi zkoumání. V žádném případě nelze tento způsob sběru informací pokládat za dostačující a jediný.

Nejčastěji je používána novinová anketa, což je prosté otisknutí anketních otázek v tisku. Obracíme se tím hlavně na pravidelné čtenáře určitého titulu. V našich poměrech jsou výsledky z hlediska reprezentativnosti v takovém případě pochybné ještě z těch důvodů, že neznáme dostatečně základní soubor čtenářů, jejich charakteristiky a že nemáme vlastně výsledky ankety naprosto s čím porovnávat.

Poštovní anketa – anketní dotazník je rozeslán poštou opět anonymně určité části obyvatelstva. Zde můžeme blíže ovlivnit výběr osob například přesnějším vymezením zkoumaného souboru (např. odborníci na ekonomické otázky, vlastníci televize apod.).

Anketa na místě – je rozdávaní dotazníku v určitém nashromáždění lidí, např. návštěvníků kina, divadla, náhodným chodcům na ulici apod.

Všechny tyto způsoby se vyznačují tím, že za podklad shromáždění informace slouží dotazník. Za anketu můžeme však také považovat například rozhovor, který provádíme s náhodně určenými chodci na ulici apod. Zde má získaná informace je ilustrativní charakter a je naprosto nereprezentativní.

Při použití anket pro sociologické zkoumání si musíme být předem vědomi jejich omezení z hlediska poznávacích možností. Příprava a provedení anket se řídí v podstatě stejnými zásadami jako při technice rozhovoru, nebo dotazníku. Protože anketa slouží buď jako prostředek shromažďující inspirační nebo orientační, či dokreslující materiál, není z teoretického hlediska tak přísně posuzována její příprava. Hlavní pozornost bývá zaměřena na zajištění dostatečné návratnosti. Ve většině anket u nás realizovaných se návratnost pohybuje do 20%. Větší návratnost anket je možno zajistit „přípravou terénu“. To je například publikováním série článků vztahujících se ke zkoumané problematice před provedením ankety. Návratnost samozřejmě souvisí s atraktivností zvoleného tématu. Příliš obtížné otázky a velký rozsah odrazuje respondenty. Často se ke zvýšení návratnosti používá různých způsobů „materiální zainteresovanosti“. Např. každý vrácený lístek je slosovateľný, respondenti mají možnost vyhrát auto, zájezd apod. Je to jistě velice účinný prostředek, ale ani tímto způsobem zpravidla nezvýšíme reprezentativnost údajů, které navíc jsou problematické více než morálně, také z hlediska validity. Nelze totiž vyloučit určitou snahu respondentů odpovídat tak, aby snad měli určité větší možnosti být odměněni.

Anketu je tedy možno hodnotit jako relativně samostatnou výzkumnou techniku, jejíž základ zpravidla tvoří dotazník. Její omezení vyplývá také z malé reprezentativnosti a validity získaných údajů, je proto vhodná hlavně jako doplňující prostředek zkoumání. ....¹

Při anketních šetřeních se postupuje tak, že se stanoví počet anketních lístků. Přihlíží se přitom k tomu, jaká bude asi návratnost vyplněných anket, aby bylo možno na zpracování údajů použít statistických metod. U novinových anket je počet anketních lístků dán nákladem listu. Někdy se výzkumníci dopouštějí chyby tím, že pokládají vysokou návratnost (např. větší než 90%) za argument reprezentativnosti výsledků. (To by mohlo platit jen ve vztahu ke čtenářům časopisu.) Jestliže se výzkumník obrací anketou na určitou populaci, je zpravidla o této populaci, jako o základním souboru, známo velice málo z hlediska její struktury. Anketa v terénu (při vyplňování)

---

¹ ZICH, F. *Úvod od sociologického výzkumu*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2004, s. 49–50.

pak probíhá nekontrolovatelně, bez možnosti ovlivnit výběr ze strany výzkumníka, či odstranit nepochopení. Takže ani vysoký počet navrácených anketových lístků ještě nezaručuje statisticky zdůvodněnou reprezentativnost. ....

Přesto ankety poskytují řadu zajímavých poznatků, které jsou v praxi použitelné i pro charakteristiku širších populací. Mají své oprávnění tam, kde nelze použít serióznější výběrové metody.“¹

Anketa byla prováděna na náhodném výběru 20 respondentů, obyvatel města Jilemnice, kteří odpovídali na přímo kladené 3 otázky týkající se vybavenosti města. Byly položeny tři uzavřené otázky, kdy u druhé měli respondenti možnost svoji odpověď dále rozvést a u třetí měli možnost vybírat ze tří možných odpovědí. Při oslovování respondentů nebyl kladen důraz na jejich pohlaví, věk ani pracovní zaměření. Respondenti nevyplňovali žádné anketní lístky, jejich odpovědi byly přímo zaznamenávány pomocí čárkovací metody.

Tímto šetřením neměly být získány žádné reprezentativní poznatky, ale pouze orientační zjištění názoru občanů na určitou oblast týkající se místa jejich bydliště.

Otázky kladené respondentů byly následující:

1) Jste spokojen(a) s tím, co Vám město Jilemnice nabízí v oblasti:

a) úřadů -	ano - ne
b) zdravotní péče -	ano - ne
c) obchodů -	ano - ne
d) služeb -	ano - ne

2) Chybí Vám v Jilemnici některá služba, pokud ano, která?

Ano - ne

3) Využíváte některou ze sportovních nabídek, které se ve městě nachází?

Ano – ne - občas

---

¹ ZICH, F. *Úvod od sociologického výzkumu*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2004, s. 72.

Předpokládáme, že většina respondentů bude spokojena s nabídkou úřadů, zdravotní péče a služeb, ale ne s obchody, jelikož se v Jilemnici nenachází žádné větší nákupní středisko ani supermarket.

U druhé otázky předpokládáme, že většině respondentů bude nějaká služba v Jilemnici chybět. Možná to bude výše zmiňovaný větší obchod, možná koupaliště.

K třetí otázce, jak předpokládáme, se bude většina respondentů vyjadřovat, že sportovní nabídku využívá občas.

Odpovědi respondentů:

1) Jste spokojen(a) s tím, co Vám město Jilemnice nabízí v oblasti:

a) úřadů

ano: //////////////

ne: //////////////

b) zdravotní péče

ano: ////////////////

ne: //

c) obchodů:

ano: //////////////

ne: //////////////

c) služeb:

ano: ////////////////

ne: //////////////

2) Chybí Vám v Jilemnici některá služba, pokud ano, která?

ano: //////////////

ne: //////////////

Služby, které občanům města chybí: opravná oděvní /, supermarket ///, koupaliště //// a kavárna, která by poskytovala kávu sebou /.

3) Využíváte některou ze sportovních nabídek, které se ve městě nachází?

ano: ///

ne: ///

občas: //////////////

Z odpovědí vyplývá, samozřejmě jen orientačně, že obyvatelé města Jilemnice jsou spokojeni s nabídkou místních úřadů, zdravotní péče a služeb, ovšem nejsou spokojeni s nabídkou zdejších obchodů. Dále z odpovědí vyplývá, že většině respondentů v Jilemnici žádná služba nechybí. Pokud ve druhé otázce odpověděli respondenti ano, nejčastější doplňující odpovědí bylo koupaliště a supermarket. Sportovní nabídky města obyvatelé využívají občas.

Závěr

Cílem předkládané práce bylo sumarizovat aktuální informace sloužící jako podklad pro výuku témat naše obec (město), domov, region a kraj, a to konkrétně na příkladu města Jilemnice. Témata obec, město, domov, region a kraj jsou součástí Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (RVP ZV), zejména jeho částí Člověk a jeho svět a Člověk a společnost. V těchto souvislostech došlo k vymezení termínu město a jeho provázání s termínem urbanizace a proměny lokálního prostředí.

Další část práce je věnována městu Jilemnice a jeho popisu prostřednictvím klasifikačních údajů a opominuta nezůstala ani vybavenost města. Následuje exkurz do historických proměn města, který poslouží pro pochopení kořenů a tradic občanů města. Ve třetí kapitole jsme se seznámili se složením obyvatel na základě statistických údajů z celorepublikového sčítání lidu v před a v poválečném období a se sčítáním obyvatel od roku 1961 do roku 2001 včetně. Čtvrtá kapitola byla věnována demografické struktuře obyvatel města Jilemnice. Pátá kapitola je doplněním statistických dat o informativní názory obyvatel na život v Jilemnici, získaných prostřednictvím ankety, jež může sloužit jako zdroj informací pro větší výzkumné šetření.

Pro pedagogickou praxi snad práce poslouží jako zdroj informací pro téma naše obec (město), domov, region a kraj, a to konkrétně na příkladu města Jilemnice. Témata obec, město, domov, region a kraj jsou jistě součástí školních vzdělávacích programů základních škol v Jilemnici, zejména jeho částí Člověk a jeho svět a Člověk a společnost. Z demografické části práce je sekundárně možné vyčíst i informace o cílových skupinách dalšího vzdělávání v Jilemnici, a to na základě velikosti věkových skupin. Převládá-li ve městě mladá generace, je vhodné volnočasové aktivity zaměřit na ni. Ovšem pokud, a dlouho to trvat nebude, je početně vyšší populace starší, měla by se pedagogika volného času zaměřit spíše na tuto cílovou skupinu. Z tohoto úhlu pohledu práce může sloužit jako příručka pro pedagogy nejen při vyučování tematické části RVP ZV s názvem Místo, kde žijeme, ale pro vzdělavatele obecně.

Seznam literatury a zdrojů

BALCAR, V., HAVEL, R., POPPOVÁ, M., a kol. *Historický lexikon obcí České Republiky 1869 – 2005, I. Díl*. 1. vyd. Praha: Český statistický úřad, 2006. ISBN 80-250-1310-3

BAUMAN, Z. *Globalizace: důsledky pro člověka*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1999. ISBN 80-204-0817-7

GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vyd. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4

HEŘMANOVÁ, E., PATOČKA, J. *Regionální sociologie, sociologie prostoru a prostředí*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2006. 117 s. ISBN 80-245-1151-7

JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0

KALIBOVÁ, K. *Úvod do demografie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0222-9

KUTA, V. *Teorie stavby měst a urbanismus*. Ostrava, 1996 – 1997. – učební text

LUŠTINEC, J. *Jilemnice*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2007. 257 s. ISBN 987-80-7185-824-9

MUSIL, Jiří. *Sociologie soudobého města*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1967. 325 s.

O městě [online]. c2003-2010, aktualizace neuvedeno [cit. 2010-10-04]. Dostupné z WWW: <http://www.mestojilemnice.cz/cz/jilemnice/o-meste/>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: VÚP, 2007.

Sčítání lidu, domů a bytů 2001. c2005, aktualizace neuvedeno [cit. 2010-11-04]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/obce/577197?OpenDocument>

SÝKOROVÁ, D. *Úvod do demografie*. 1. vyd. Olomouc: UPOL, 1991. ISBN 80-7067-984-0

SZCZEPAŃSKI, J. *Základní sociologické pojmy*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1966.

ZICH, F. *Úvod do sociologického výzkumu*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola
finanční a správní, 2004.
ISBN 80-86754-19-7

Přílohy

Statistické tabulky

Tabulka č. 5

Obyvatelstvo podle náboženského vyznání		
Obyvatelstvo celkem		5753
Věřící		1494
z toho	církev římskokatolická	1120
	církev českosl. Husitská	96
	českobratrská církev evangel.	138
	pravoslavná církev	1
	Nábož. společn. Svědk. Jehovovi	5
Bez vyznání		3688
Nezjištěné vyznání		571

Tabulka č. 6

Obyvatelstvo podle ekonomické aktivity			
Obyvatelstvo celkem		5753	
Ekonomicky aktivní celkem		3054	
v tom	zaměstnaní		2863
	z toho	pracuj. důchodci	130
		ženy na mat. dov.	38
	nezaměstnaní		191
Ekonomicky neaktivní celkem		2658	
z toho	nepracující důchodci	1024	
	žáci, studenti, učni	1110	
Osoby s nezjištěnou ekonom. Aktivitou		41	

Tabulka č. 10

Domovní fond			
		Domy úhrnem	1027
		z toho domy obydlené	897
z úhrnu obydlených domů	rodinné domy		733
	bytové domy		126
	domy podle vlastnictví	soukromých osob	759
		obce, státu	40
		SBD	20
	domy postavené	do 1919	120
		1920 - 1945	139
		1946 - 1980	331
1981 - 2001		302	

Tabulka č. 11

Domy podle počtu podlaží a technického vybavení			
		Domy úhrnem	897
z toho podle podlaží	1 - 2		748
	3 - 4		110
	5+		34
počet domů vybavených	přípojkou na kanalizační síť		674
	vodovodem		891
	plynem		452
	ústředním topením		669

Tabulka č. 12

Bytový fond			
		Byty úhrnem	2423
v tom	byty obydlené		2097
	z toho	v rodin. domech	903
		v bytov. domech	1143
	byty neobydlené v obydl. domech		178
			148
	z toho podle důvodu	obydl. přechodně	35
		slouží k rekreaci	66

Tabulka č. 13

Obydlené byty podle právního důvodu užívání a velikosti bytu		
Obydlené byty úhrnem		2097
z toho podle právního důvodu užívání	ve vlastním domě	786
	v osobním vlastnictví	434
	nájemní	389
	člena bytového družstva	302
z úhrnu podle počtu obytných místností	1 místnost	346
	2 místnosti	558
	3 místnosti	761
	4 místnosti	230
	5+ místností	194

Tabulka č. 14

Technické vybavení bytů a ukazatele úrovně bydlení		
Obydlené byty úhrnem		2097
byty podle vybavení	plyn v bytě	583
	vodovod v bytě	2091
	vlastní splachov. záchod	2026
	vlastní koupelna, sprchový kout	2031
	ústřední topení	1537
	etážové topení	133
průměrný počet	osob na byt	2,72
	osob na obytnou místnost 8+m ²	1
	obytné plochy na byt	51,53
	obytné plochy na osobu	18,88
	obytných místn. na byt	2,74